

ДО ЗБРОГ

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

В И ПУ С К

10 (23)

Б Е Р Е З Е Н Ь

1951

Р И К В И Д.

IV

З М И С Т :

1. В перші роковини смерті Головного Командира ген.- хор. Т. Чупринки	2
2. Постанови Української Головної Визвольної Ради	4
3. Миця УПА і українське воящество на чужині	5
4. Невральгічні пункти глобальної стратегії	7
5. УПА і ВіН скорегували т. зв. лінію Керзона	11
6. Слава Повстанчої Зброї	15
7. З документів боротьби	16
8. Атомова бомба	21
9. Проба зброї в Кореї	27
10. З книжок і з преси	30

Права перєдруку застережені.
Перєдруки дозволені тільки за попереднім погодженням з Місією УПА
при ЗП УГВР.

Видає Місія УПА при ЗП УГВР.

Druck.: Bohdan Krynyztkyj, Augsburg, Branderstraße 3 Telefon 6348.

Головний Командир Української Повстанчої Армії
ген.-хор. Роман Шухевич (Тарас Чупринка)

Охорона Головного Командира УПА
ген.-хор. ТАРАСА ЧУПРИНКИ
(Фотознімок з осені 1949 р. — З архіву ЗП УГВР)

В ПЕРШІ РОКОВИНИ СМЕРТИ Головного Командира УПА ген.-хор. Тараса Чупринки

Бійцям і Командирам УПА поза Рідними Землями

З рук відвічного ворога українського народу 5 березня 1950 року впав геройською смертю в боротьбі найбільший Воїн нашої сучасної доби, Головний Командир Української Повстанчої Армії, генерал-хорунжий Тарас Чупринка.

В український історичний календар вписуємо ще одну дату національної жалоби ще одну глибоку і болючу рану, що її завдав ворог українському організмові.

Сьогодні рік, як у Пантеон Найкращих Синів українського народу відійшов Творець сучасної визвольної боротьби. Відійшов як символ, як заповіт, як наказ для українського хоч скривленого, але незахитаного в боротьбі народу.

Бійці і Командири!

В сьогоднішні болючі роковини повторіть ще раз Присягу Вояка УПА, яку Ви склали, взявшися зброю в руки, бо вона сьогодні звучить ще більше урочисто, як колись Ви поклялись тоді

„...своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед пролитою кров'ю усіх Найкращих Синів України та перед найвищим Політичним Проводом Народу Українського: боротися за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не пожаліти ні крові, ні життя, і боротися до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України. Бути мужнім, відважним і хоробрим у бою та нещадним до ворогів землі української, бути чесним, дисциплінованим і революційно сильним воїном, виконувати всі накази зверхників . . .”.

Рік тому у море крові Найкращих Синів України, перед якою Ви склали присягу, влилася і Його кров, кров нашого Генерала, і саме тому складена Вами присяга стає ще більше святим, більше непорушним наказом.

З наказу Генерала Ви відійшли в далекі рейди не на те, щоб утопитися в еміграційному морі. „...Хоч Ви опинилися сьогодні далеко від Рідних Земель, боротьба для Вас не закінчена. Ворог, який гнобить Вашу Батьківщину, діє і там, і Ви мусите боротися проти нього так, як ще недавно Ви боролися із збросю в руках в Україні...” читаємо у „Зверненні Воюючої України до всієї української еміграції”, яке напередодні своєї смерті підписав теж і сл. п. генерал Тарас Чупринка. Ці слова залишаються для Вас непорушним заповітом.

Міжнародне положення постійно загострюється. Вільний світ поспішно готується дати відсіч агресорові, ворогові всього людства, з яким Українська Повстанча Армія і цілий народ продовж 8 років провадять героїчну боротьбу.

Вас, як резервну частину УПА, зобов'язує і на далі складена Вами присяга. Ви, як резервна частина УПА, мусите бути кожночасно готові взяти знову в руки зброю і скріпити проріджені і виснажені лави Ваших друзів, борців на Рідних Землях.

Щоб бути готовим виконати ті завдання, які накладає на Вас Батьківщина, необхідно скріпити в нас карність і дисципліну.

Як, з одного боку, Ваші сміливі рейди причинилися серед своїх і чужих до визнання факту існування УПА і зведені нею геройчної боротьби, так, з другого боку, Ваш кількарічний побут в еміграційній атмосфері, серед спроб викривлювання ролі і характеру УПА не залишився безвпливу і на декого з Вас.

Щоб покласти край цьому, керівні чинники визвольної боротьби на Рідних Землях уважали за доцільне ще раз з'ясувати характер і структуру УПА.

Згідно з цими виясненнями після створення УГВР в липні 1944 р. УПА всеціло підпорядкувалася їй, як найвищому керівництву і представництву українського народу, на час визвольної боротьби. Від цього часу найвищим **політичним** керівництвом і представництвом стала УГВР, а найвищим **військовим** керівництвом Головне Командування УПА, створене на фаховому, а не на партійному принципі. Таким чином УПА від гори до низу оформилася як всенаціональна військова сила, в якій боруться всі українці без різниці політичних переконань. Члени ОУН в УПА як вояки підпорядковані відповідним щаблям командування УПА. Всю політично-виховну роботу у відділах УПА провадиться через апарат політичовників, підпорядкований тільки відповідним щаблям УПА.

Таке правне положення УПА.

З ним мусить рахуватися кожна політична партія і цього положення не вільно нарушувати.

Відповідно до стану на Батьківщині керівні чинники українського визвольного руху за єдине представництво назверх уважають Закордонне Представництво УГВР, а Місію УПА як його орган і як зверхній чинник для прибуваючих на чужину вояків УПА.

Українську Повстанчу Армію як всеукраїнську національну силу організував і оформив її Великий Полководець, генерал Тарас Чуприка, такою перебрав її по Його смерті новий Головний Командир УПА, **полковник Василь Коваль**, і такою вона мусить залишитися, бо тільки як така вона зможе виконати історичне завдання в сучасних визвольних змаганнях. Про поворот до отаманії не може бути мови.

За словами згадуваного вже „**Звернення Воюючої України**” Ви обов'язані „... на чужині зберігати і плекати геройчні традиції Української Повстанчої Армії і високо нести прапор її слави”.

Ви мусите різко протиставитися намаганням робити її предметом міжпартійних торгів, Ви мусите мужньо відбивати спроби, спрямовані на розбиття її цілості і на позбавлення її характеру всенаціональної збройної сили.

Бійці і Командири!

Перед нами ще важкі завдання. До їх завершення потрібно ще великих зусиль.

Як на Батьківщині довкола Української Повстанчої Армії і революційного підпілля об'єднався весь український народ, так і на еміграції мусимо досягнути повної єдності довкола прапорів Воюючої України. Тож об'єднуйте всіх, у кого ще б'ється українське серце, і готовьте їх морально до вирішного бою. Усвідомлюйте і обєднуйте теж тих, хто ще сьогодні, блукаючи в темряві свого невігластва, не вагаються перед масстатаєм смерти Генерала, що перейшов в історію як незалежечний символ наших сучасних змагань, обкидувати Його тінь болотом. Їм треба допомогти. Їх треба теж врятувати для української справи. Бо тільки спільним зусиллям всього українства на Батьківщині і на еміграції, тільки організованим ударом української зброй може бути успішно завершено недокінчене діло нашого Генерала і Його великих попередників.

А здигнений спільним зусиллям цілого українського народу Храм Волі буде найкращим вшануванням Його Світлої Пам'яті.

На чужині, 5 березня 1951 р.

Місія УПА

ПОСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВІЗВОЛЬНОЇ РАДИ

**Про нагородження Хрестами Заслуги вояків УПА, учасників
збройного підпілля та цивільного населення, що приймає
участь у визвольно-революційній роботі**

I. За виявлення у боях мужність і героїзм, за видатні заслуги в керуванні відділами Української Повстанчої Армії нагороджується:

a. Золотим Хрестом Бойової Заслуги І-ої кляси

1. хор. Граня чет. 26/95 А 2. ст. віст. Зайчика рой. 26/95 А

б. Золотим Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ої кляси

1. ст. віст. Духа кулем. 26/95 А

II. За видатні заслуги для національно-візвольної боротьби українського народу проти московсько-большевицьких окупантів нагороджується:

Срібним Хрестом Заслуги

1. Сталя	prov. 20	8. Уляну	зв. 21
2. Бориса	prov. 21	9. сот. Клима	проп. КК
3. Бесслава	ООП 22	10. Дюгена	20/ІІ
4. Карася	проп. КК	11. Ненаситця	21/ІІ/5
5. Грома	ООП 21	12. Юрка	ОП 21/І
6. Едварда	21/ІІ	13. Зеню	о. тех. 21
7. Лесю	ООП 21	14. Надю	лісгосп

23 серпня 1948 р.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВІЗВОЛЬНА РАДА

**Про нагородження Хрестами Заслуги Вояків УПА, учасників
збройного підпілля та цивільного населення, що приймає
участь у визвольно-революційній роботі**

I. За виявлені в боях мужність і героїзм, за видатні заслуги в керуванні боротьбою відділів Української Повстанчої Армії проти окупантів нагороджується

a. Золотим Хрестом Бойової Заслуги І-ої кляси

1. д. А. Г 2. в 14

б. Золотим Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ої кляси

1. хор. Крука поч. ГВШ

II. За видатні заслуги для національно візвольної боротьби українського народу проти московсько-большевицьких окупантів нагороджується:

Срібним Хрестом Заслуги

1. Дністрового Г 6 2. Юрка Г 2 в 14

4-го травня 1949 р.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВІЗВОЛЬНА РАДА

Бюро Інформації Української Головної Візвольної Ради (УГВР)

Випуск ч. 7

Березень 1950 р.

Рік вид. III.

МІСІЯ УПА І УКРАЇНСЬКЕ ВОЯЦТВО НА ЧУЖИНІ

Українська визвольна боротьба на рідних землях має не тільки суцільну визвольну революційну концепцію з чітким політичним, соціальним і ідейним змістом, але й окрему конструктивну організаційну форму зовнішньої і внутрішньої дії. Старі організаційні форми у зустрічі з суворим життям у большевицькій дійсності мусили скапітулювати. Життя юдної нації не терпить порожніви, а тим більше української нації в поході до своєї суверенності. На полі жорстокого бою української нації з окупантом перемогли не тільки фізично, але й морально сильніші форми буття націй. У безпосередній боротьбі з ворогом перемогла концепція УГВР. Здобуття позиції морального і дійового суверената українського народу на українських етнографічних землях в протиставленні до гнобительської системи ССР санкціонував український народ ряснно пролитою кров'ю своїх найкращих синів. І це найкраща легітимація. Позицію суверената українського народу УГВР репрезентує закордоном через Генерального Секретаря Закордонних Справ УГВР, через Закордонне Представництво УГВР та Місію УПА. Діяльність всіх цих інституцій закордоном правно окреслена і організаційно оформлена. Чіткість свідчить про державницьке вироблення воюючої України та суворий правопорядок. Обставина, що закордоном існують інші визвольні концепції та інша організаційна структура зовнішньої репрезентації, свідчить про здатність українського народу кожнотоємно еманувати свою провідну верству та творити життезадатні організаційні форми. Маємо на думці дві загальнонаціональні формациі: ЗП УГВР як речника визвольної боротьби, яка проходить на українських землях, та ВО УНР як речника оновленого уряду Української Народної Республіки. Українські політики закордоном хочуть у цих двох формах зовнішньої репрезентації бачити протиставлення інтересів української нації та непростиму структуральну помилку. Це помилковий погляд. Чи зле, що український народ на рідних землях проводить визвольну боротьбу **організовано?** Чи зле, що уряд УНР продовжує закордоном змагання за українську суверенність? Обидва явища позитивні. Легітимацію для обидвох є воля народу, тобто воля правного суверена. Тією легітимацією для УГВР є визвольна боротьба, яка йде під її проводом на Рідних Землях, легітимацію для УНРади є традиційна тягливість традиційної форми. Дії обидвох репрезентацій спрямовані на одну ціль, різниця тільки у послугах, які мають прино-

сити своєму народові. Обидві репрезентації не мають правно-формальних санкцій. Їх дається тільки українська суверенна влада на Рідних Землях. Ця двоторовість тільки на еміграції. На Рідних Землях існує повна єдність цілого визвольного фронту. Координація дій обидвох репрезентацій була б великом політичним досягом. Однак це, політична проблема. Для нас обов'язуюча є конструкція УГВР. УГВР веде боротьбу на Рідних Землях і за неї відповідає аж до хвилини скликання відновленої української конституанти. Ми дійшли до твердого переконання, що основні сили, які здобудуть суверенність українському народові — це не еміграція, тільки революційні сили, які ведуть боротьбу на Рідних Землях. Ця віра і це переконання диктують потребу у конфлікті поміж двома конструкціями ставити на крайову концепцію і цілий план праці еміграції провадити у формах, які обов'язують основні сили нашого народу.

Генеза Місії УПА

Для виконання завдань визвольної боротьби УГВР Головне Командування УПА, аналогічно до практики держав, вислали за кордон своїх військових представників, які спочатку функціонували при політичному представництві, а опісля з прибутием більшої кількості уповноважених і навіть цілих відділів УПА (1947 р. рейдуючі частини,) була сформована Місія УПА. Тут треба шукати генезу постання Місії УПА. Відповідний акт, який фіксував би її правне існування, не був опублікований. Зате українське громадянство знає про затяжний конфлікт між ЗП УГВР і ЗЧ ОУН за Місію УПА. Йшлося про те, кому мала підлягати Місія та рейдуючі частини. Якщо можна поставити цей спір в концепційну площину, то йшлося про вирішення, чи УПА — це партійне, чи загальнонаціональне військо. Вислідом цього конфлікту було заперечення Місії УПА одним відламом бувших вояків УПА та постання при активній участі Проводу ЗЧ ОУН т.зв. «Братства Бувших Вояків УПА ім. Святого Юрія Переможця». Воно у своїй діяльності протиставилося Місії УПА і поборювало її. Послідний наказ Головного Командування УПА затверджує Місію УПА і тим вирішує цей спір. Політичну сторінку акції «Братства» не будемо розглядати тому, що ми прагнемо присвятити свої міркування позитивним цілям. Для наших читачів питання, чи армії мають бути організовані на партійному принципі, чи на загально-

національній базі, це вже давно вирішена проблема. Про цей конфлікт згадуємо тільки тому, що він ілюструє ті великі труднощі, які Місія УПА поборювала в ім'я збереження добреї слави українського повстанського вояка, та щоб підкреслити ті чесноти характеру, які вона виказала в ці грізні для свого існування дні. Рішення Головного Командування УПА, яке затверджує Місію УПА та персональне підвищення військових ступенів старшин Місії, це найліпший показник оцінки праці Місії УПА Головним Командуванням на Рідних Землях.

Завдання Місії УПА

З характеру Місії УПА як уповноваженого Головного Командування УПА, тобто діючої визвольно-революційної повстанської армії, випливають такі завдання: 1) фахова дорадча діяльність при ЗП УГВР, 2) фахова виконавча функція, 3) зв'язок з вояцтвом на еміграції, 4) спеціальні завдання з доручення Головного Командування УПА, 5) завдання, які випливають з факту, що Рідні Землі — це фронт, а еміграція — його запілля, 6) співдія в загальній допомозі краївій боротьбі та репрезентація УПА закордоном.

Українське вояцтво мало поінформоване про многогранні завдання цього нерекламованого органу Воюючої України. Для кожного вояка ця обставина зрозуміла. Він знає, що вояцькі діла не рекламируються, а навпаки — зберігаються в тайні. Все ж таки ряд завдань Місія УПА виконує публічно. У «Зверненні Воюючої України» до всієї української еміграції з жовтня 1949 р. читамо: «Бійці і Командири рейдуючих відділів УПА! Ви мужньо виконали своє завдання, покладене на вас Українською Головною Визвольною Радою. Край із запертим віддихом слідкував за Вашим рейдом, а його успішне закінчення викликало в Краю велику радість. Весь народ радіє, що Ви добилися аж за другу стіну большевицької тюрми народів, щоб там перед цілим світом скласти протест проти гноблення українського народу російсько-большевицькими загарбниками і сказати правду про визвольну боротьбу на Землях. Ваш прихід в Західну Європу як безпосередніх учасників і живих свідків визвольної боротьби на Землях докорінно впливну на зміну поглядів і чужинців, і своїх на нашу визвольну боротьбу і поклав кінець фальшуванню правди про боротьбу, і в цьому Ваша велика заслуга для цілої визвольної справи. Історія гідно оцінить Вас.

«Хоч Ви опинилися сьогодні далеко від Рідних Земель, боротьба для Вас не закінчена. Ворог, який гнобить нашу Батьківщину, діє і там, і Ви мусите боротися проти нього так, як ще недавно Ви боролися проти нього із зброєю в руках в Україні. Продовжуйте на чужині зберігати і плекати героїчні традиції Української Повстанської Армії і високо несіть прапори її слави»,

Маємо тут названі два основні завдання: 1) політично-пропагандивні і 2) репрезентативно-виховні. Завдання Місії УПА можна усвідомити собі тільки при докладному розгляді характеру і ролі УПА на Рідних Землях в боротьбі українського народу за свою суверенність. Цим проблемам були присвячені статті сот. М. Богора п. з. «Головні мілітарні проблеми української визвольної боротьби» («До Зброй» ч. 8 і 9) та Р. Лободича п. з. «Легіонова концепція» («До Зброй» ч.7). На тлі розгляду мілітарних проблем нашої визвольної концепції М. Богор в розділах «Зоройна боротьба і завдання еміграції» та «УПА і III світова війна» з'ясовує нам завдання, які стоять перед українським вояцтвом на еміграції. На нашу думку, всі завдання можуть бути виконані тільки через Місію УПА. Місія УПА повинна в найскорішому часі кооптувати до свого штабу кваліфікованих вояків регулярних армій, щоб ій допомогти розробляти цю важливу тематику та своїм впливом пов'язати місію УПА з українським вояцтвом на еміграції. Немалу роль можуть відіграти вояцькі товариства для сприяння популяризації праць того штабу.

На фальшивих рейках

Незвичайно перешкоджає те, що українські комбатантські організації опинилися на фальшивій дорозі. Їхні провідники й ідеологи не бачили основних різниць між структурою армії і структурою громадських комбатантських організацій. Простим наслідком поміщення цих двох понять є двоподіл військових товариств на такі, які політично визнають УНР, і другі, які визнають УГВР. Звідси й помилкові програми товариств, які декларують виконування обов'язків національних армій. При демократичній виборній системі товариств вони не були здатні ані покликані виконати ці завдання. Громадські організації повинні займатися тільки громадськими справами, а завдання національно-мілітарні залишити фаховим органам при політичних центрах. На цю тему йде вже дворічна дискусія, яка не спричинилася до розв'язки цього питання. Окремим питанням є координація дій поміж міністерством оборони УНРади та Місією УПА чи Головним Командуванням УПА на Рідних Землях. І в цій площині повинна знайтися реальна теоретична і практична розв'язка. Треба тільки доброї волі і уважного підходу до потреб Воюючої України. Життя завжди сильніше від різних доктринерських конструкцій. І в цьому конфлікті життя скаже своє рішальне слово.

За новий старт до праці

Факт затвердження ГК УПА Місії УПА повинен стати не тільки для неї самої товчком до посиленої праці, але і для всього українського вояцтва за кордоном. На полі бою, яким є тепер увесь світ, числяться тільки в реальнюю

силою. Окрім золота, ще людська кров є тою силою, яка рішає про право нації на власну суверенність. Українська кров, яка проливається і проливатиметься на побоєвищах світу, не може піти намарне. Вона може проливатися тільки за наші національні ідеали. Передумовою цього є наше політичне вироблення та організованість. Загал українського вояцтва неоднократно засвідчив свою солідарність в УПА на полі бою і солідарність з Місією УПА за-

кордоном. Постава Місії УПА в еміграційній боротьбі за її загально національне обличчя дає запоруку українському вояцтву, що її дальша праця піде правильним шляхом. Коли Місія УПА стоїть сьогодні перед проблемою поширення своєї діяльності закордоном та проблемою включення у свої ряди вояків регулярних армій, українське вояцтво повинно приняти цей почин і віддати своє знання до розпорядження УПА.

Мирослав Мартинець

Сот. Мир. Богор

Невральгічні пункти гльобальної стратегії

Корея доводить, як тяжко вльокалізувати війну. Війна в Кореї — це вже міжнародна війна між ССР і США, хоч обмежена до терену Кореї і під замаскованою формою. Є тільки питанням часу й тактики, коли холодна війна цих двох світів перейде в гарячу і гльобальну. Політика штучних конструкцій з засадами про рівновагу сил та поділом на сфери впливів — скрахувала з історичною 38-ою паралеллю. Мир вже перестав бути метою світової політики. Нею є панування над світом («неподільність миру»). Цю мету можна осiąгнути тільки вилемілованням одного з партнерів. Одним із способів до того є війна. Розрахунок на обмежену війну вже мало правдоподібний. Один погляд на карту з розміщеннями оборонними і випадними базами (летунські і морські) переконує зразу про гльобальний розмір конфлікту. Цей конфлікт може викликати тотальну війну.

Тотальна війна вимагатиме гльобальної стратегії

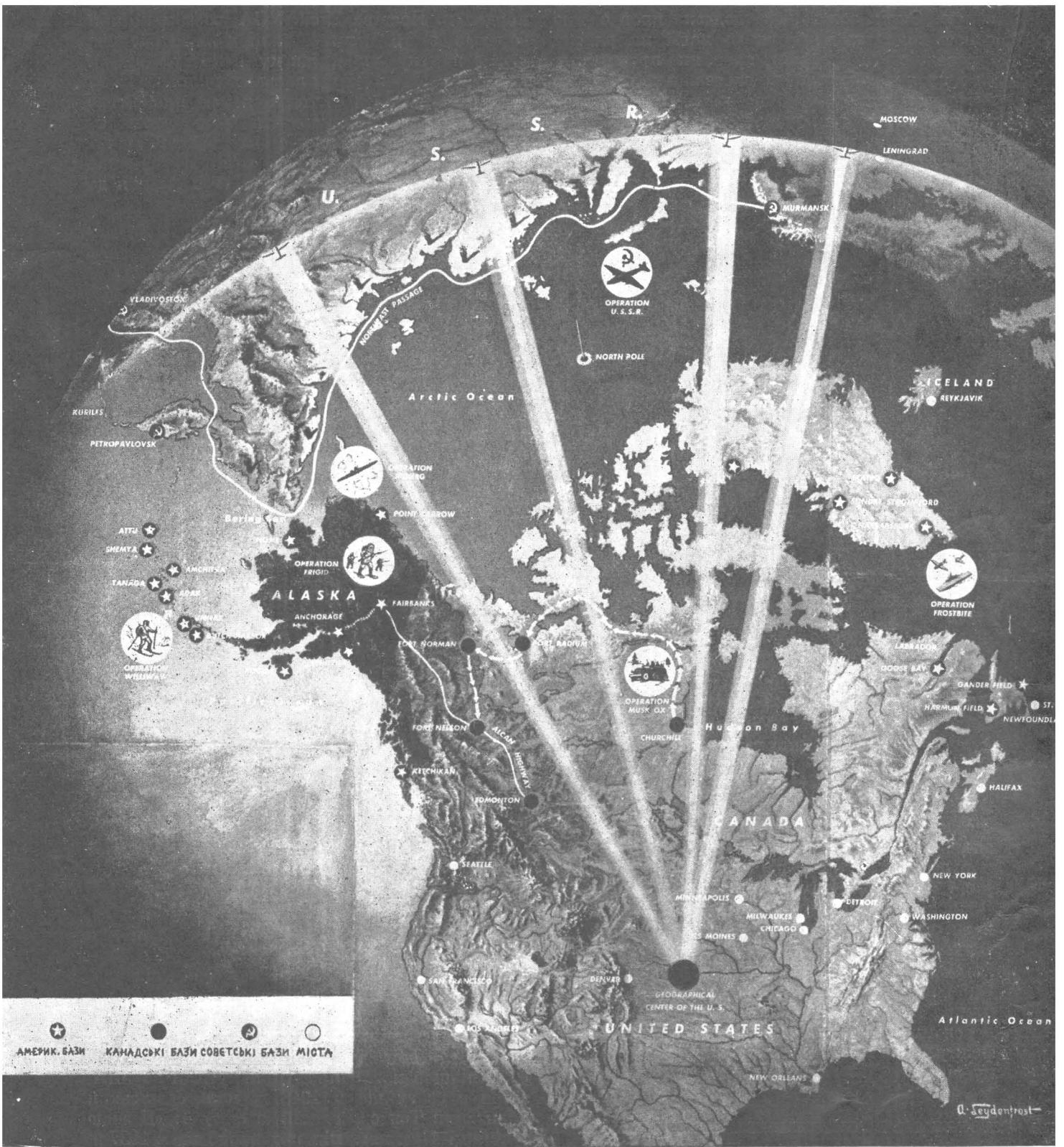
Шалений розвиток техніки принесе далекийдущі зміни стратегії і техніки. У військових колах по обох боках залишої завіси живо розглядають стратегічні пляни III світової війни у її гльобальному маштабі. Не тільки головні військові штаби Заходу і Сходу, але вже й

преса та сіра людина з вулиці ставлять собі питання: Які будуть головні напрями ворожого нападу?

Найбільш говориться про такі напрями зударів Схід — Захід: перший — це північний полюс, другий — це Сuezький канал.

Північний полюс — щілина поміж фронтами

Невральгічність цих двох пунктів залишає не тільки від їх найближчої віддалі між противниками, яка дає їм змогу нанести один одному неждані удари, але передусім від геополітичного значення загрожених з цього напряму просторів. Ці два напрями нападу створять стратегічні кліщі, якими охоплюється противника. На стратегічне значення північного полюса, як плянованого напряму нападу ССР на США, звернув увагу ще в 1948 р. кол. советський полковник Токаев, знаний із статей: «Я знаю таємниці Кремля». Він подав, що ще в 1937 р. советський сотник летунства М. Громов виконав пробний політ без посади через північний полюс. Опісля такий самий трансполярний політ виконав летун Чкалів і інші. Проблема полюса знову стала актуальною через політичний спір держав за діякі підполярні (спір між Великобританією, Аргентиною, Чіле, Норвегією, Австралією і Францією) полоси.

Відомий американський генерал Біллі Мічел видав такий осуд про стратегічне значення північного полюса: «Якщо прийде колись до третьої світової війни, то її стратегічним центром безперечно тануть полоси північного полюса». Ця оцінка нагадує колишню оцінку Середземного моря.

Проблему стратегічного значення північного полюса та воєнного значення цього напряму удару доцільно розглядати тільки на тлі оцінки полярного військового потенціялу обидвох сторін в границях реальних технічних можливостей провадження війни на цьому театрі.

Насамперед дозволимо собі пригадати ролю полярних баз та опірних пунктів в II світовій війні і боротьбу ССР та США за полярні бази після війни до сьоднішнього дня.

Боротьба за полярні бази

Значення полярних баз для воєнних цілей пізнав уже през. Рузвелт. Ще літом 1941 р. з його наказу приступлено до будови полярних летунських баз. Вже зимою 1941-42 рр. збудовано летунські бази Гендер на Новій Фундляндії, Ґуз Бей на Лябрадорі та кілька аеродромів на Гренландрії. Це була перша полярна летунська лінія США-Великобританія. Друга була т.зв. сибірська (в скороченні Аль-сіб — Аляска-Сибір). Довжина цієї лінії виносила біля 4500 км. Вона йшла від Грейт Фолс (північні США-Монтана) через Канаду і Аляску на Анадир в Сибірі. Цею лінією США постачали ССР 6000 бомбовозів та протипанцерну зброю. Друга летунська лінія — це так т.зв. «Алькан»: Аляска-Канада. Ці обидві лінії мали дуже велике значення для транспорту обидвох партнерів під час війни. З боку Німеччини і Японії йшла затяжна війна з США за ті полярні опірні пункти від весни 1942 р. і з упадком острівця Атту закінчилася перемогою США. Вище зазначені летунські лінії авіабаз і опірних пунктів становили північний (коротший) важіль «кліщів Пацифіку», які відіграли рішальну роль в II світовій війні.

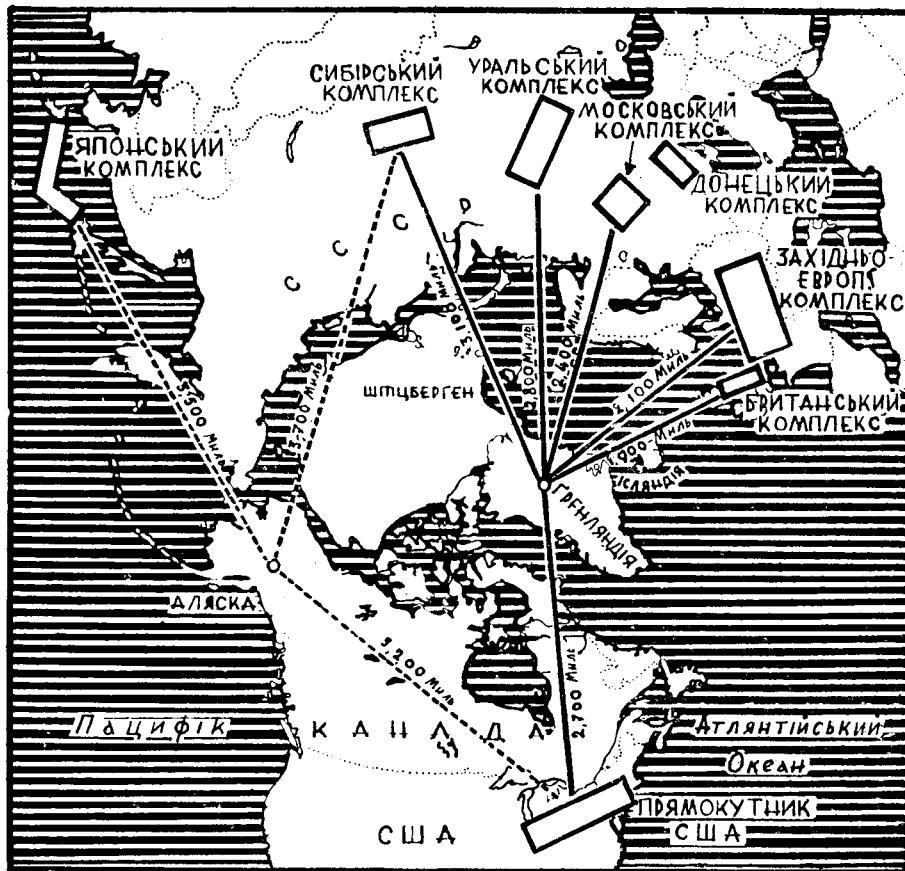
Як ми вже на початку згадували, ССР був першою країною, яка виказала стратегічне зацікавлення північним полюсом. З дослідами північного полюса, з советського боку, безперечно, найбільше зв'язане ім'я Михайла Громова, колишнього сотника летунства, що перший перелетів полюс, колишнього майора, що на 6-моторовій машині «Максим Горкий» здобув велику славу, колишнього полковника — начальника советської місії для летунської продукції в США для ССР, а теперішнього генерала, шефа штабу арктичної (полярної) авіофлоти советської армії. Він є творцем т.зв. «ідеї полярної війни». Принцип тієї ідеї дуже простий, тому вельми переконуючий: «Через північний полюс, найкоротшу дорогу — в серце ворога!». У ССР — це не проста фраза, це реальна підготова арктичного терену до воєнних цілей. Морська флота червоної армії мала аж дві «гідрографічні п'ятирічки» (нові ламачі ледів за взбором американської продукції ламача ледів «Сталін», мережа маяків, сигнальних пунктів, радіостанцій і радарів) для бойового піднесення свого потенціалу на північних водах. Велетенська військова база Петропавловська на півострові Камчатці, збудована з таким великим накладом золота і крові (використання невільничої праці політичних в'язнів), стало ремонтується та улішшується, відповідно до нових потреб різних бойових кораблів та підводних човнів. Будова нових опірних пунктів та островах Нова Земля, Франц-Йосифа, Шпіц-

бергена — це нові ланки ланцюги, який визначує маршруту полярної стратегії. Проте, не бази й узброєння є головною проблемою «полярної концепції», тільки метеорологічні питання. 450 сталих і періодичних експедицій, які працювали під проводом адмірала Папаніна, предсідника полярного інституту, дістали нового шефа та нове удосконалене приладдя. Натурально, що проблему стратегічного значення північного полюса та стратегічного значення цього напряму удару можна належно оцінити тільки на тлі оцінки цілого полярного потенціалу ССР, з одного боку, та геополітичного і стратегічного положення загрожених цим ударом країн — з другого. 50 сибірських дивізій під командою маршала Булганіна, відповідно вивінуваних і пристосованих до полярних умов, окремий промисл та самостійна воєнна продукція — це ті елементи, які спонукали США й Канаду подумати про свою оборону.

Про американсько-канадську концепцію оборони з цього арктичного напряму можна зорієнтуватися із звіту державного секретаря летунста Стюарта Саймінгтона та з публікацій в журналах «Лайф» і «Люкс». Летунські досвіди т.зв. «операції Фрост-Байт» (лютий 1947 р.), досвіди підводних човнів т.зв. «операції Айсберг», досвіди армії (піхоти, танків) т.зв. «операції Фріджід і Віллівов» вказують на те, що США-Канада приготовилися на Алясці до оборони. Прецизна радарна сітка сполоху, мережа баз летунських, оборонні споруди сухопутної армії та врешті тактичне і стратегічне летунство стоять до диспозиції для оборони США і Канади.

В контакті полярного простору вирішальну ролю грає Аляска. Згадуваний нами ген. Біллі Мітчел значення Аляски окреслив так: «Аляска — це суперцентральне місце світу для повітряних сил, і це в однаковій мірі як для Європи, так і для Азії або північної Америки. Я вірю, що той, хто в майбутньому буде володіти Аляскою, буде володіти світом, і я гадаю, що вона є суперстратегічним місцем в світі».

Оборона Аляски належить тепер обидвом державам Канаді і США в рамках північно-алантійського пакту і окремого оборонного договору США-Канада (5. XII. 50). Власне за оборону в боку летунської флоти США відповідає полковник Берніт Белчен. Проблема оборони Аляски активізувалася через знані американсько-канадські маневри в лютому 1950 р. і через війну в Кореї. Такі стратегічні цілі, як Чікаго, Дітройт, залізна і вугільна промисловість біля Дулют, центральні шлюзи біля озера Мічіген, які постачають електричністю промисловість США — лежать у дії бомбовозів середнього дистансу. Раціон виявилось, що мережа 30 баз для дослідницьких операцій, які несли функцію сигнальних станцій, а також і аеродроми, морські бази, комбіновані сухопутно-морські бази (Форт Рандаль у холдинні затоці), Канадський Порт Радіум,

знаний з видобутку урану — невистачальні, і полковник Белчен мусить в кількох місяцях відробити занедбання цілих років. (Праця в тому кліматі дуже тяжка). Величезною перевагою СССР, як це видно з карти, є децентралізація промислових районів, промислові ж центри США сконцентровані в прямокутнику Коннектікут — Чікаго — Дітройт — Піттсбург, який для своєї оборони потребує включення баз Канади, Нової Фундляндії, Гренландрії і навіть Ісландії.

Другим таким важливим напрямом СССР є Босфор — Суецький Канал — Середземне море. Це старий російський імперіялістичний напрям поширення. В тому напрямі Москва мала і має такі цілі: 1) опанувати Босфор, 2) дійти до Суецького Каналу, щоб тим відтяти Великобританію від Індії, через Персію до Індії і через Сирію.

Активність советської дипломатії, комуністичних п'ятих колон і розвідок вельми тривожить Захід. Затяжний спір Сталіна з Тітом

комплікують сателітні держави своїми частимиграничними збройними сутичками. Звісно, без дозволу Кремля нічого не діється, тому цю метушню сателітних держав уважають за підготову до нападу на Югославію. Цей змодифікований маршрут з сателітних держав через Югославію до Середземного моря за ціль прошлити західній фронт. Видно, Кремль розчиняє, що цей пункт найслабший в оборонній ланці Заходу.

Підстави до такого розумовання є достатні так політичної натури, як і стратегічної. Ризико, безперечно, велике, бо цим СССР може спричинитися до вибуху III світової війни, але й не малі стратегічні та господарчі користі (нафта в Сирії).

Цей напрям удару пов'язаний в бойовим потенціалом СССР на українській території як просторі концентрації сил, і з силами сателітних держав, і їх теперішній числовій і бойовій силі була присвячена одна стаття в «До Зброї» ч. 8/50.

УПА і ВіН скорегували т. зв. лінію Керзона

Положення на західних кордонах України в 1945 році

Ми переходимо в нову стадію конфлікту Схід-Захід, в якій питання політичні відограватимуть домінуючу роль і будуть мати теж великий вплив на воєнні пляни обох сторін. До тих питань першорядної важливості будуть належати питання кордонів, які не тратять своєї важливості в добу ОН і міжнародних блоків чи унії. В цій статті хочемо представити, як в реальних умовах, не за зеленим столом дипломатів, можуть бути розв'язані питання кордонів, і які з цього можуть випливати науки.

Положення на українсько-польському пограниччі в 1945 році можна назвати станом війни між обома сусіднimi народами. Є фактом, що ні нацистські винищування, ні більше вицький терор, що ударяли однаково по обох народах, не привели до якогось дійсного зближення в обличчі спільногого ворога; навпаки, стан війни залишився в повній силі. Без уваги на далеко посунені розмови у Львові між представниками українців і поляків і на очевидні успіхи цих розмов (маємо на думці обосторонне припинення бойових акцій на терені Львова і Галичини), большевицька окупація українських і польських земель принесла нове завогнення. Вина лежала тут безумовно по польському боці, бо поляки все ще вірили, що большевики приходять до них як союзники, хоч доказів, що так не є, було аж надто багато. Польський терор, звернений проти населення Підляшшя, Холмщини і Лемківщини, здійснений формально відділами МО (Міліція Обицівельська), був посередньо керований командуванням польських підпільних відділів ВіН («Вольносьць і Незавітість»), головне підпретекстом виселеної акції. (Вершок терору — спалення і поголовне вимордування на пролесні сс. Гореаць, Сарни і Новий Люблинець, Руська і Польська Кобильниця в Любачівщині). Це примусило головне командування УПА перекинути в терен Любачівщини сильні відділи УПА. В квітні 1945 р. ці відділи вдаряють по станицях МО, які в силі 30-60 окупували 2/3 українських сіл Любачівщини, і впродовж одної ночі ліквідують 12 опірних пунктів МО і доводять до панічного відвороту решти.

Добре переведена бойова операція, відсутність відплатних акцій щодо польського населення і продумана пропаганда дали несподіваний успіх. До команди відтинку УПА (КВ УПА) голосяться відпоручники ВіН-у в пропозицією переговорів, на що КВ УПА погодилася. Так доходить до перших безпосередніх переговорів у бойовій лінії, що призводять до замирення насамперед на одному відтинку, поширеного згодом на все українсько-польське

пограниччя. В висліді устійнено демаркаційну лінію між обома сторонами, що стала не тільки розмежувальною лінією двох ворожих таборів, але дала підставу для співпраці двох народів на кордонній лінії, а навіть стала базою, на якій розвинулося перше братерство зброї обох народів.

Початки українсько-польської співпраці

Спроби порозуміння з поляками розбивалися до 1945 р. на питанні східних кордонів Польщі. В українських теренах за лінією Керзона щаблі керівництва нашого визвольного руху дістали з приходом большевиків виразні вказівки шукати контактів і інструкції для ведення вступних розмов. На одну таку зустріч дала польська сторона згоду в січні 1945 року, але це закінчилося, мабуть, провокацією. (Ця справа не була пізніше належно роз'яснена). Напередодні зустрічі, 8. 1. 1945 р., на колонію Тепели (Любачівський повіт), де квартирувала наша делегація, насакає НКВД, і 3 члени делегації гинуть разом з охороною.

В квітні 1945 р., по згаданій офенсиві, виходить ініціатива з кіл польського підпілля пав'язати співпрацю. Пропозицію ми привітали радо і рішили почати розмови. Перші розмови з нашого боку провадив Корнійчук в асисті підтаршини УПА, з польського боку Х. і У. Розуміється, зроблено всі заходи проти евентуальної провокації.

Розмова відбулася в Північній Любачівщині. Польська сторона погоджувалася на перемир'я і висунула широкий проект місцевої співпраці і далекодумчу перспективу дальших розмов, включно з політичним договором між УГВР і головною командою ВіН-у в дальншому — еміграційним урядом у Лондоні. Наша сторона заявила, що ця розмова лише вступна, а в найкоротшому часі наша сторона компетентна лише пав'язати справу місцевої співпраці. Сам делегат лише перекаже пропозиції польської сторони. Польський делегат подав цілий ряд точок співпраці.

Співпрацю узгіднено вже на другій зустрічі в травні. Обі сторони забувають про всі кривди, заподіяні собі взаємно, і не будуть переслідувати винних з боку партнера. Установлено «демаркаційну» лінію між обома визвольними рухами в повітах: Ярослав, Білгорай, Томашів і усталено відтинки співпраці.

Це було, щоправда, лише проектом, який мали узгіднити керівництва обох сторін, але «проект» входив зразу в життя, обов'язував обі сторони і був ключем до розв'язки багатьох проблем, що їх приносило життя.

Гранична лінія розмежовувала сфери впливу обох сторін. Вся адміністративна влада, судівництво, право оперативних акцій, заряд лісів і т. д. могли договірні сторони виконувати лише на своїй території. Судити поляків на українській території можна було лише в порозумінні з керівниками ВіН-у, з винятком ПВ (Війська Польського) і УБП (польське МВД), для яких поляки погодилися на наші дотеперішні прийоми (карти лише винних, на яких маемо компромітуючі матеріали). Українську людність на польській території можна судити в порозумінні з командою УПА в прилеглому українському терені.

В потребі відділи УПА могли переходити поза демаркаційну лінію в польські терени, але негайно мали нав'язувати зв'язки з ВіН-ом і там діяти, харчуватися тощо в порозумінні з адміністративними і оперативними частинами ВіН-у.

Польська сторона заявила, що МО в Любачівському повіті є під її впливами і вона більше не буде брати участі в протиукраїнській акції. Рівно ж поляки зобов'язалися звернути деякі пограбовані в українців речі, розуміється — те, що можна буде стягнути. І дійсно вадовж граничної лінії після того «команданти пляцувек» передали нашим станичним деякі речі, головне худобу. Далі заявили, що на банду Волиняка не мають жодного впливу і УПА повинна її знищити, бо вона нам теж шкодить, а польському суспільству лише приносить сором.

Узгіднено пункти зв'язку і виміни літератури. Обі сторони зобов'язалися злагіднити ворожнечу між обома народами і впливати на посилення взаємної співпраці і дружби.

Скоро наш договір окропився першою кров'ю. Після нашого удару по опірних пунктах ворога приїжджають до Любачева відділ НКВД та батальйон ВП (Войсько польське) і поспішно готують наступ на УПА. Проти УПА висилають в першу чергу МО, бо вона знає найкраще терени і відносини. МО відмовляється брати участь у цих акціях (МО була вся під впливом ВіН-у), і в Любачеві доходить до бою, що тривав до вечора, — а ввечорі МО відступає в Лісок коло Чесанова. Жертви були по обох боках. Цей відділ переформовується в батальйон ВіН-у, УПА відступає йому частину лісу коло с. Німстова, опісля він переходить у білгорайську пущу.

Ці всі справи і багато дрібніших були узгіднювані на спільніх зустрічах і скоро між УПА і ВіН-ом постають дружні відносини.

Наладнання співпраці на інших відтинках

Наладнання польсько-українських взаємин ми трактували як черговий успіх нашої боротьби. Політичне і військове керівництво українського визвольного руху на українських

землях за т. зв. лінією Керзона приймає устійнення на цих зустрічах за обов'язуючі для цілого терену і видає цілий ряд інструкцій, що нормують всі того роду справи в дусі обо пільно прийнятих зобов'язань нашою і польською стороною і видає вказівки для налагоджування співпраці на місцях.

До початку літа вже наладнано місцеві контакти на південній Холмщині, в Перемишлі і в Карпатах, а настанку, у вересні, на Підляшші. Не було узгіднень лише там, де не було польського підпілля, тобто на горішній лінії Сяну між Лежайськом і Ярославом, коло Динова та на деяких відтинках Карпат. Лінія кордону проходила там, де кінчилося тоді українське населення і теж володіння УПА.

До найцікавіших відтинків належать Холмщина і Підляшшя. Цей терен у військовому поділі УПА становив одну КВ (Команду Відтинку) і адміністративно одну округу. В 1944 р. большевики виселили українську людність з Холмщини, а це для УПА мало велике значення (Холмський, північна частина Грубешівського повіту). Підляшшя з Південною Холмщиною не мало безпосереднього зв'язку. Відділи і зв'язкові мусіли переходити з одного в другий терен польськими теренами, опапованими ВіН-ом.

На перших зустрічах устійнено лінії між «півднем» і «північчю», якими рейдували відділи УПА і проходили зв'язкові. ВіН зобов'язався давати по дорозі харчі, а навіть дешо з одягу, брати ранених на свої мед-пункти і навіть пропонував свій зв'язок, але ми з нього не користали.

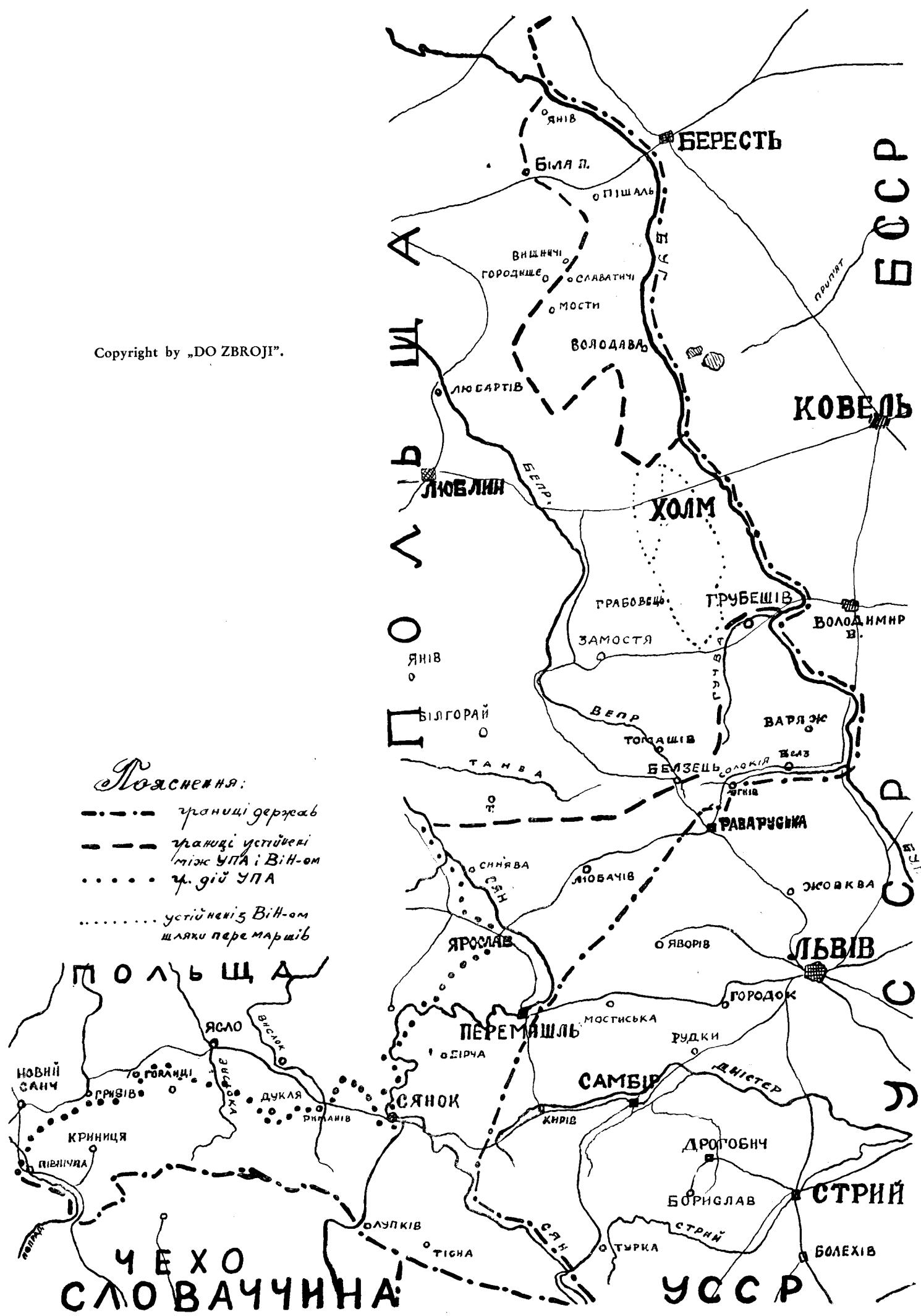
Зустріч на Підляшші відбулася вперше в вересні. З нашого боку брали участь у разом вах Г. І. М. і Ч., з польського боку Дз. і П.

На Підляшші була не така ситуація, як в інших теренах. В українському терені були чисто польські села, або наполовину польські, в яких існували станиці (пляцуфки) польського підпілля. На згаданій зустрічі устійнено, що ці станиці будуть існувати далі. Вони будуть виконувати адміністративні функції над польським населенням, а УПА над українським. Устійнено дороги, якими можуть переходити польські зв'язкові і бойові групи до своїх станиць, зв'язкові пункти для виміни літератури, для переписки і зустрічей, що відбувалися найчастіше для полагодження всяких конфліктів.

З бігом часу співпраця між обома сторонами поглиблювалася і між людьми витворилася атмосфера дружби. На всіх пунктах обі сторони приготовлялися до зустрічі наших і польських керівників, але коли вона вже мала відбутися, польська сторона відкладає. До політичного союзу не дійшло таки до кінця існування УПА під Польщею.

Прикладом, як розвинулися взаємини між УПА і ВіН-ом, хай послужать відносини в

Copyright by „DO ZBROJI”.

Південній Холмщині (томашівський і грубе шівський повіти) в 1946 р.

Ранньою весною польська сторона запевняє допомогу проти виселенчої акції, що її готовували большевики і варшавські комуністи. ВіН вів пропаганду серед вояків ВП, хоб вони гуманно поводилися з українською людністю, не виганяли до СССР, дивилися через пальці, як людність тікає чи ухиляється від виселення. Багато українських селян за згодою ВіН-у скоронилися на час виселення в польських селах за демаркаційною лінією, яка проходила рікою Гучвою.

На початку травня відбулася широка нарада представників ВіН-у і УПА. З боку ВіН-у брало участь 12 старшин — команданти обводів Грубешів і Томашів і команданти районів, прилягуючих до демаркаційної лінії, чи тих, що лежали на шляху з Південної Холмщини на Підляшшя. З нашого боку брали участь представники округи і двох старшин УПА. На нараді узгіднено багато практичних проблем, вирішено зробити спільний наступ на гарнізони НКВД і УБП в Грубешові, опрацьовано план діяльності проти спільногоР ворога.

28 травня відбувся спільний наступ на Грубешів. Наші ранені з цього наступу вже лікувалися в польських теренах, а одного раненого навіть вислав ВіН своїми зв'язками до шпиталя в Любліні (операція ока). Спільний бій скріпив дружбу між вояками і опісля наші групи вже частіше перебували в польських теренах разом в відділами ВіН-у.

Перед жинами устійнено між обома сторонами, що польські селяни будуть жати збіжжя на залишених українцями полях і третину згадуть по жинках за посередництвом ВіН-у для УПА. Рівно ж устійнено, що на українські терени вертаються ті польські родини, що не брали в минулому участі в протиукраїнській акції. Ці родини повернулись до осені 1946 р. Вони підлягали нашій адміністрації і виконували всі свої обов'язки так само, як і українці.

Підляшшя — це типовий терен потрійної адміністративної влади: адміністрували терен варшавський большевицький уряд, а з підпілля українську людність — УПА, польську — ВіН.

Про щирість відносин може свідчити також факт, що польське підпілля УПА зв'язувала в чужинцями, от хочби в кореспондентом «Санді Таймс» Д. Сельба, чи в урядовцями УНРРА.

Перебіг демаркаційної лінії

Демаркаційна лінія починалася від місцевості Немирів над горішнім Бугом і пробігала вздовж таких місцевостей: Константинів, Київець, Біла Підляська, Ортель Королівський, Бокінка, Жечинка, Розпадівка, Рувили, Калинка, Любичин, Углин, Сосновиця, Зінки, Воля Верещинська, Брус, Ганськ, Бусівно, Савень,

Руда і йшла на схід до ріки Буга. На півдні демаркаційна лінія починалася від устя річки Гучви до Буга і йшла рікою Гучвою до села Зимне. Далі скручувала на захід і проходила на північ від сіл Новосілки, Журавці, Велика Воля, Лівча, Долини, Новий Люблинець, Ула-зів, Мощавиця, Синявський Майдан, Дубровиця і за селом Курлівка доходила до Сяну.

На лінії Сяну гранична лінія не була устійнена з польським підпіллям, бо за Сяном його не було. Границя проходила Сяном від Курилішки на південний до села Пелчинська Вілька. Тут проходила за Сян, і терен діяння УПА проходив поза села: Пелкиня, Морочин, Журавички, Ужейовичі, Полнятичі, Частковичі, Порохник, Крамарівка, і за селом Бабичі доходила до Сяну та Сяном проходила аж до містечка Сянік, лише в околиці Динова по цей бік Сяну було чотири польських сіл: Бартків, Сільниця, Дилягова, Дубрівка, а за ріку Сян знову виходили українські села, в яких були осередки підпілля.

На Лемківщині терен діяння УПА йшов від Сяніка до Риманова, висуваючись на тій лінії поза залишну лінію Сянік-Кросно, від Риманова до Дуклі, далі поза Жмигород, Боднарку, попід Горлиці, Грибів, Старий Санч і далі Попрадом на південний, висуваючись за село Ритно, за річку Попрад, і коло гори Ронач доходив до кордону Чехо-Словаччини.

На лемківському пограниччі ВіН існував лише в деяких околицях, і на тому відтинку праця УПА і ВіН-у обмежувалася лише до сусідських зв'язків і вимінні літератури.

*

Історія українських земель за т. зв. лінією Керзона в 1944—48 рр. — це розпутчива боротьба людності проти виселення і факт існування та боротьби УПА. Велике історичне і політичне значення має наладнання співпраці УПА з ВіН-ом.

Понад голови Ялти і Москви підпільні рухи обох народів установлють справедливо, життєво і доцільно кордон між Україною і Польщею. Кордон проходив туди, куди проходила в той час природна межа двох народів. Успішне визначення кордону було базою розвитку дружніх взаємин між членами українського і польського підпілля.

Ялтинську лінію Керзона большевики осягнули, але перестріляли десятки українських сіл, замордували та виарештували тисячі людей і остаточно виселили українську людність при доломозі терору.

Границя лінія УПА і ВіН-у — це остання поправка лінії Керзона, визначена обома народами. Хоч не було договору між правліннями обох народів, вона постала як необхідність, вимагана життям, і вона тим самим доводить, що доцільно, успішно і справедливо можна розв'язати питання українсько-польського кордону тільки за етнографічним принципом.

Є. Прірва

СЛАВА ПОВСТАНЧОІ ЗБРОЇ

Бій під Гурбами

Передрук із «На Зміну» журнал для молоді — Видає Крайовий Осередок Пропаганди ОУН ч. 8 Липень 1950 рік 5.

За відступаючими бандитами німецько-гітлерівських загарбників прийшли на наші землі орди російсько-большевицьких „візволителів“. На зміну німецькому режиму прийшов такий самий російський режим. Український народ, пригнічений докраю німецькими і російськими окупантами, створив УПА, щоб зброєю обононити своє життя, честь і майно. Збройні загони УПА не допускали до встановлення ворожої адміністрації і низили большевицькі банди, які в запіллі грабили і тероризували мирне населення. До боротьби проти наших загонів большевики кинули свої найкращі частини „заград“ і „спецотрядів“ які — багато чисельніші, озброєні в модерну зброю — не змогли знищити наших загонів, а всю свою лють і дику жорстокість виливали на мирне населення.

В квітні 1944 р. на відтинку Збараж — Рівне — Шепетівка большевики згуртували великі сили свого війська, яке в замкнутому „кілі“ намагались знищити значну кількість відділів УПА — „Південь“. В запеклих боях, під тиском переважних сил ворога, наші відділи відступали в масив крем'янецьких гір та лісів.

23 квітня большевики в силі 30 тисяч з гарматами, танками і літаками окружили в Гурбенських лісах більшість відділів УПА — „Південь“. Наше командування готовило в ніч 23-24 квітня 1944 р. прорив на зади ворога. Та це виявилось не можливим і треба було прийmitи бій.

В год. 3-ї 24 квітня наші відділи почали займати становища, копати окопи, вкопувати гармати. Курінь Сторчана зайняв північно-східній відтинок оборони Мости — Будки — Хнівка — Гурби, на якому сподівалися найбільшого удару. Відтинок Гурби — Майдан зайняв відділ к-ра Мамая. Відтинок Обгін — Мощаниця — Свято зайняв відділ к-ра Докса. Відтинок, що лучив Сторчана і Докса, зайняв відділ к-ра Яструба з куреня Дика. Відділ к-ра Залізняка зайняв другу запасну лінію відтинка Сторчана.

Крім цих відділів в лісі були ще курені Довбенка і Бувалого, що відпочивали після вchorашніх боїв, сотні Андрія Ванька, а також чота Чорногори. Ці відділи розміщено в західніх частинах лісу для вдергання зв'язку між відділами Докса і Мамая.

В лісі зібралася велика кількість свіжо зголовшених до УПА мужчин, також населення довкільних сіл, яке прибуло сюди шукати захисту від большевиків. Всіх свіжозголовлених, цивільне населення і тaborи вислано вглиб лісу.

О год. 4-ї большевики почали обстрілювати відтинок Сторчана з гармат і мінометів. По кількахвилиннім барабаннім вогні артпідготови вони кинулись до атаки.

Повстанці на становищах мовчали. Міцно стиснувши в руках зброю, вони всю свою увагу зосредоточили на ворогові, який з диким криком зблизився вже на 150-200 метрів.

— Богон! — скомандував к-р Сторчан.

Заклекотіли повстанці кулемети, несучи смерть ворогам: затахкали міномети, загриміли наші чотири гармати, проріджаючи ворожі лави відсколками заліза і вогнем. Большеvики не видержали повстанського обстрілу. Вони панічно втекли. Та мало кому

з них пощастило вирватись з-під влучних повстанських куль. Між іншим, згинув тут один большевицький полковник — герой фінського фронту.

Після короткої перерви большевики при допомозі танків повели другу атаку — вже на всіх відтинках повстанчої оборони. Відділ к-ра Яструба не видержав шаленого тиску ворога і відступив. За ним відступив відділ Залізняка і таким чином курінь Сторчана попав в оточення. Большеvики почали безперервно атакувати оточений курінь. Але всі ці атаки повстанці відбили і перейшли в контратаку. Три сотні, забравши гармати, прорвалися з большевицького оточення, а біля 60 повстанців з к-ром Сторчаном большевики окружили.

Розгорілась страшна, нерівна боротьба між 60-ти повстанцями та безчисленними бандами большевиків. Геройсько боролись повстанці до год. 11-ї. Врешті не стало набоїв. Хто не згинув від ворожої кулі, той останнім набоєм стрілявся сам. Ніхто не здався живим. Всі згинули по-геройськи. Згинули тут: к-р Сторчан, сотенний Вулка, заступник сотенного Ігор, чотовий Хмеленко, чотовий Корнєць і другі.

За цей час поставлено другу оборонну лінію. На південний відтинок перекинуто відділ Андрія — Шума, який зайняв гурбенську гору і по-геройськи держав її до вечора. А вечером большевикам вдалося при допомозі танків викинути Андрія-Шума із становища на горі. Інші відтинки скріплено куренями Довбенка і Бувалого.

Завзятий бій на всіх відтинках тривав до ночі. Всі большевицькі атаки з намаганням знищити наші відділи заломились об геройську повстанчу оборону.

Під прикриттям ночі, звівши кілька стрічних боїв з большевицькими заставами, наші відділи вирвались з ворожого оточення.

В боях під Гурбами згинуло 80 повстанців, в тому числі 60 безсмертних Сторчанівців. Большеvики втрати начислюються понад 800 вбитими і багато ранених.

Після прориву наших відділів большевики всю свою лють і жорстокість вилили на ранених повстанцях, яких не було змоги забрати, і на мирному населенні, що залишилось у лісі. Всіх їх, обезбронених і безборонних, вони в кровожадний спосіб помордували, не милуючи ні жінок, ні дітей, ні стариків.

Бій під Гурбами — це велика перемога повстанської зброї над наїздниками. В ньому командування УПА — „Південь“ виявило вміння командувати в найважчих умовах, наносячи ворогові якнайбільших втрат. В ньому повстанці по-геройськи відстоювали честь і волю українського народу та славу повстанської зброї. В цьому бою ще більш виявилась і загартувалася незламна воля українського народу жити вільно в українській самостійній державі.

На чині під Гурбами виростуть нові герої, месники хоробрих Гурбенців, які далі продовжуватимуть боротьбу з російсько-большевицькими наїздниками, аж до остаточної перемоги над ними. І на руїнах тюмі народів — російсько-большевицької імперії — збудують Українську Самостійну Соборну Державу.

(„Юні друзі“ ч. 3)

ЗАДОКУМЕНТІВ ЗБОРОГЕВИ

З бойових дій УПА і збройного підпілля на українських землях під московсько- большевицькою окупацією

(Неповне зведення за місяць червень — липень 1947 р. Продовження з випуску 9 (22), за грудень 1950 р., «До Зброї».)

З підпільного бюлетеню Української Головної Визвольної Ради п. н. „Бюро Інформації УГВР” — випуск ч. 3, за вересень 1948 р. — передруковуємо зведення боєвих дій УПА за червень — липень 1947 р., як частину зведення за час від серпня 1946 р. до серпня 1947 р. Зведення за дальші місяці передрукуємо в наступних випусках „До Зброї”.

Червень 1947 р.

1. 6. 47. р. в с. Трушевичі (р-н Добромиль, Дрогоб. обл.) у сутичці підпільні ОУН без власних утрат знищили 1-го емведиста і 2-х важко поранили.

1. 6. 47. р. в с. Демня Ляховецька (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) у зустрічному бою повстанці вбили 1-го емведиста і 1-го поранили.

2. 6. 47 р. в с. Ст. Кути (р-н Кути, Станисл. обл.) у сутичці боївки ОУН з боївкою мвд підпільні без власних утрат знищили 2-х сталінських бандитів, між ними ст. лейтенанта мгб.

2. 6. 47 р. в с. Затоки (р-н Янів, Львів. обл.) банда в числі 40 емведистів оточила господарство, де квартирували 3 підпільні ОУН. Зчинився бій, у якому підпільні знищили 6-х емведистів, трох поранили і самі, хоч ранені, щасливо відступили. На увагу заслуговує поведінка хатньої 17-річної дівчини, Іванки Сало, яка, щоб рятувати підпільніків, перша вискочила крізь вікно, свідомо стягаючи на себе ввесь вогонь емведистів. За цей час підпільні мали змогу видістатись з хати заднimiми дверима. Важкоранена дівчина померла з патріотичними висловами на устах.

2. 6. 47 р. крізь ліс у напрямі с. Рудавка (р-н Хирів, Дрогоб. обл.) банда емведистів вела 5 дівчат, арештованих у с. Нанова. На емvedистів наскочили бойовики ОУН, які, розігнавши сталінських поспіак, дівчат звільнили.

3. 6. 47 р. в с. Передільниця (р-н Добромиль, Дрогоб. обл.) підпільні ОУН Калина і Зелений вийшли на емvedівську засідку. Зелений, убивши 1-го емvedиста, вирвався з оточення, а важко ранений Калина живий попався в руки мвд. По дорозі в районну лічницю емvedівські садисти безперервно били його і знушились над ним, аж доки його не зтмучили. Катований підпільнік, не зважаючи на всі муки, не зрадив емvedистам жодної підпільної таємниці.

3. 6. 47 р. в с. Шипіт (р-н Косів, Станисл. обл.) пвд під ком. к-ра Вихора зробив засідку на сталінсь-

ких бандитів. Із засідки 3-х збито і 2-х взято в полон.

3. 6. 47 р. в с. Кадовбівці (р-н Заставна, Чернів. обл.) банда емvedистів оточила в одній клуні підпільніків ОУН; Криворога [Буцулляк Юрій], Піка [Кирилок Юрій], Тимоша [Садківський Іван], Гордого [Нікуряк Іван] і Юрка. Певні своєї переваги емvedисти післали до оточених підпільніків господаря з пропозицією здатися. У відповідь у бік большевиків вилетіли повстанські гранати та посипались рясні постріли. У довгому завзятому бою загинули Криворіг, Пік та Гордий. Юрко і Тиміш вибились з оточення. З них Юрко щасливо відступив, а важкоранений Тиміш з розbezпеченого гранатою підождав, аж доки підійшли до нього емvedівські бандити, і тоді цією гранатою розірвав себе й одного емvedиста, а 2-х емvedистів важко поранив.

4. 6. 47 р. в с. Гошани (р-н Рудки, Львів. обл.) боївка ОУН зліквідувала участкового мвд Жарова.

4. 6. 47 р. під час облави на с. Миколаїв (р-н Бібрка, Львів. обл.) емvedисти знайшли криївку, де були 2 підпільні ОУН. В короткому бою вони вбили емvedівського ст. лейтенанта і, ранені, щоб не попасті в руки мвд, пострілялися.

5. 6. 47 р. в с. Волуйки (р-н Олесько, Львів. обл.) у висліді перестрілки між групою підпільніків ОУН і емvedистами, від повстанського вогню загинули 3 емvedисти.

5. 6. 47 р. під час облави на Гаварецький ліс (р-н Олесько) емvedисти заскочили 5-х підпільніків ОУН, що тут квартирували. У завзятому бою підпільні знищили 10 емvedистів і 7 поранили, самі ж утрат не мали.

5. 6. 47 р. в с. Суховоля (р-н Янів, Львів. обл.) група повстанців у бою без власних утрат знищила 5-х емvedистів і 4-х поранила. Між пораненими був капітан мгб з гарнізону мвд с. Добростани, який по дорозі в лічницю помер.

6. 6. 47 р. в м. Жидачів (Дрогоб. обл.) атентатори зліквідували оперпрацівника ро мвд Книговця Василя.

6. 6. 47 р. на присілках Дульки с. Лани (р-н Бібрка, Львів. обл.) 2 підпільні ОУН вийшли на емведівську засідку в числі 30 бандитів. У завзятому бою підпільні вбили 4-гох емведистів і 5-гох поранили.

6. 6. 47 р. б. м. Галич (Станисл. обл.) повстанці під під ком. к-ра Крамаренка знищили із засідки 4-гох емведистів.

7. 6. 47 р. на шляху між сс. Зелена — Топільче (р-н Жаб'є, Станисл. обл.) повстанці зробили засідку на емведистів. Із засідки без власних утрат знищили емведівського лейтенанта і 2-ох рядових бандитів.

8. 6. 47 р. в с. Поруби (р-н Немирів, Львів. обл.) атентатники ОУН зліквідували участкового мвд Таратущенка й організатора „стрибків”, комсомольця Пилища.

8. 6. 47 р. під УПА звів бій з емведистами в с. Четвертикі (р-н Галич) у висліді бою вбито 3-гох емведистів. Повстанці втрат не мали.

8. 6. 47 р. в с. Серники Гор. (р-н Бурштина, Станисл. обл.) на емvedівську засідку вийшли два підпільні ОУН. З бою підпільні вийшли без утрат; емvedисти мали 2-ох убитих і 1-го раненого.

9. 6. 47 р. в м. Жидачів (Дрогоб. обл.) атентатники ОУН зліквідували наслідків партійців — голову міськради Гринчука й агронома районного відділу Крафта. Обидва зліквідовані скрайньо ворожо відносилися до українського населення.

9. 6. 47 р. в с. Кульчиці (р-н Дубляни, Дрогоб. обл.) повстанці під УПА наскочили на бойку мвд, що оперувала ніччю в цьому селі. В бою повстанці знищили лейтенанта і сержанта мвд, 1-го рядового емvedиста і провокаторку, що була разом з ними, інші бандити в паніці розбеглися.

9. 6. 47 р. в с. Комаровичі (р-н Добромиль, Дрогоб. обл.) бойка ОУН розброяла станцію „стрибків”.

9. 6. 47 р. в с. Бариш (р-н Бучач, Терноп. обл.) атентатники ОУН важко поранили нач. гарнізону мвд.

9. 6. 47 р. в с. Фільварки (р-н Золочів, Львів. обл.) бойка ОУН розброяла станцію „стрибків”. Здобула зброю.

9. 6. 47 р. в с. Крилос (р-н Галич, Станисл. обл.) на шляху Галич — Станиславів під УПА зробив засідку на емvedистів. Із засідки без власних утрат повстанці знищили 10 емvedистів та розбили 2 вантажні авті.

10. 6. 47 р. в с. Княже (р-н Снятин, Станисл. обл.) бойка ОУН зліквідувала нач. „стрибків” з с. Стецева.

10. 6. 47 р. в сутичці на полонині Ледескул б. с. Космач (р-н Яблонів, Станисл. обл.) повстанці без власних утрат знищили 1-го емvedиста і 1-го поранили.

10. 6. 47 р. б. с. Явірник (р-н Жаб'є, Станисл. обл.) під під ком. к-ра Скоби зробив засідку на емvedистів. На засідку вийшла емvedівська автомашина, по якій сипнуто вогнем. У висліді 1 емvedист був убитий, 3 ранені. Здобуто автомашину, яку знищено, і ручничну амуніцію.

10. 6. 47 р. в районці Олесько (Львів. обл.) атентатники ОУН зліквідували ст. лейтенанта мвд, операупновованого з області.

10. 6. 47 р. в горах Вигодського р-ну (Станисл. обл.) група повстанців від Журавлі стрінулася з великою бандою емvedистів. Вив'язався півгодинний бій. Повстанці, яким загрожувало оточення, з утратою 1-го вбитим відступили. По боці емvedистів був 1 вбитий.

10. 6. 47 р. в с. Козина (р-н Єзупіль, Станисл. обл.) повстанці знищили III-го секретаря райпарткому Гусака і 2-ох емvedистів.

12. 6. 47 р. в с. Іспас (р-н Коломия, Станисл. обл.) підпільник ОУН Крук вийшов на емvedівську засід-

ку. Він убив капітана мгб і сам щайливо відступив.

12. 6. 47 р. повстанці від Басейн знищили в с. Чорна (р-н Устрики, Дрогоб. обл.) колгосп і молочарню. В молочарні знищено всі машини та сконфісковано для вживання підпілля масло.

13. 6. 47 р. в с. Гиновичі (р-н Бережани, Терноп. обл.) в перестрілці з емvedистами бойовики ОУН без власних утрат знищили одного емvedиста.

13. 6. 47 р. в районці Олесько (Львів. обл.) атентатники ОУН важко поранили лейтенанта мвд. По дорозі в лічницю він помер.

13. 6. 47 р. в с. Стара Жучка (р-н Садгора, Чернів. обл.) бойовики ОУН зліквідували уповноваженого до заготівлі молока з р-н. Козицького, який понелюдськи знущався над селянами. Здобуто його зброю.

15. 6. 47 р. в с. Ст. Косів (р-н Косів, Станисл. обл.) бойка ОУН розброяла станцію „стрибків” і 2-ох найактивніших сталінських вислужників. Здобула 12 рушниць, 2 ППШ, 1 РВТ, гранати, амуніцію.

15. 6. 47 р. на полі б. с. Жирава (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) на емvedівську засідку вийшли підпільні ОУН Мазепа і Тома. Вив'язався бій, у якому підпільні вбили 2-ох емvedистів. Поляг підпільник Тома.

16. 6. 46 р. в лісі б. с. Гудава (р-н Хирів, Дрогоб. обл.) банда мвд оточила підпільника ОУН Шугая. Шугай оборонявся до останнього набоя і вкінці, коли не стало набоя, причався з відбезпеченюю гранатою. Коли емvedисти, бачучи, що він не рухається, підійшли до нього зовсім близько, Шугай зірвав гранату, яка розірвала не тільки його, але й слідчого мвд ст. лейтенанта Павлова і 1-го емvedиста поранила.

16. 6. 47 р. в с. Жуличі (р-н Золочів, Львів. обл.) бойовики ОУН зліквідували нач. емvedівського гарнізону Коновалова. Коновалов дуже знущався над в'язнями.

16. 6. 47 р. на полі б. с. Вівся (р-н Козова, Терноп. обл.) емvedисти, провіряючи розстрільною поле, знайшли кривку, в якій був к-р Б., підпільники М. Рись та два бойовики. Оточені повискаували на верхі, залягши, відстрілювалися, а пізніше пробували пробіватися. Нерівний бій між бандою емvedистів і цією групкою підпільників тягнувся від 7-мої до 13-тої. В ньому загинули всі 5 підпільників. По боці емvedистів було трох убитих і 6 ранених.

17. 6. 45 р. в с. Вовчухи (Городок, Львів. обл.) бойовики ОУН зліквідували 2-ох емvedистів — Однолетка і Панасенка.

17. 6. 47 р. в с. Болохів (р-н Долина, Станисл. обл.) в босю з емvedистами підпільники ОУН Ударник і Голуб знищили емvedівського ком. „взвода” і важко поранили 2-ох рядових емvedистів.

17. 6. 47 р. в с. Мишин (р-н Печенижин, Станисл. обл.) повстанці в зустрічному бою без власних утрат знищили 1-го емvedиста.

18. 6. 47 р. в с. Дем'янка наддністрянська (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) у зустрічному бою підпільники ОУН без власних утрат вбили 1-го емvedиста.

18. 6. 47 р. в районці Олесько (Львів. обл.) повстанці провели наскок на місцеву друкарню. Пониціли друкарське приладдя і пошкодили машину. Сконфісковано для цілей підпілля потрібні речі.

19. 6. 47 р. в районці Олесько бойка ОУН забрала ввесь архів і документи з районпрокуратури.

19. 6. 47 р. в с. Коршів (р-н Чернелиця, Станисл. обл.) у сутичці з емvedистами повстанці без власних утрат знищили 2-ох бандитів.

21. 6. 47 р. на шляху Жаб'є, — Станисл. обл.) під під ком. к-ра Скоби зробив засідку на емvedистів. На засідку вийшла банда погранічників мвд. В півгодинному бою повстанці знищили 5-гох бандитів і 1-го поранили. Здобуто 2 СВТ, 5 ППШ, амуніцію.

цю, яку везли емведисти, більшу суму мадярських грошей.

22. 6. 47 р. повстанці в м. Журавлі здемолювали сільраду і молочарню в с. Тростянець (р-н Долина, Станисл. обл.). Знищили всі документи.

22. 6. 47 р. в с. Підгать (р-н Мостицька, Дрогоб. обл.) емведисти обсочили господарство Келемея Івана, де квартували 4 підпільніків ОУН. Оточені вбили 4-хох емведистів, між ними майора — нач. мтб, 1-го емведиста поранили і без утрат пробилися з оточення.

24. 6. 47 р. повстанці в Журавлі зловили участкового міліції с. Керельце та сторожа тюреми з Ужгороду. Цього ж дня вони роззброїли в с. Березник (Закарпаття) 3-хох „дружинників“ (закарпатські большевицькі військово-політичні відділи, що відповідають „стрибкам“ у інших областях України).

25. 6. 47 р. в с. Брусниця (р-н Вашківці, Чернів. обл.) бойовики ОУП сконфіскували товари в місцевій кооперативі. Частину товарів забрали для вживання, а решту роздали селянам.

25. 6. 47 р. на шляху біля б. с. Гринівка (р-н Богородчани, Станисл. обл.) бойовики ОУН взяли в полон 3-хох большевиків, що йшли вантажною автомашиною. З них майора, партійного працівника облземвідділу, затримало, а 2-ох червоноармійців разом з автомашину відпущено.

25. 6. 47 р. вд Булава під ком. к-ра Орленка звів завзятій бій з 3-ма ротами бандитів мвд на болотах б. с. Білина Вел. (р-н Дубляни, Дрогоб. обл.). В цьому бою ворог утратив 25 убитими і кільканадцять раненими (між убитими 2 офіцери) та панічно покинув бойовище. По боці повстанців 1 легкоранений.

26. 6. 47 р. на полі б. с. Лучанські Хатки (р-н Микулинці, Терноп. обл.) banda емведистів оточила підпільніків ОУН В'юна (Підгайний Ярослав), Ліщину (Лотоцький Василь), Орла і Ворона. В несрівному бою загинули всі 4 підпільніків, перед тим вбиваючи 3-хох емведистів.

27. 6. 47 р. в м. Яворів (Львів. обл.) повстанці висадили в повітря пам'ятник Леніна, що стояв в ринку.

27. 6. 47 р. в с. Іллінці (р-н Заболотів, Станисл. обл.) півд. Галайди роззброїв станицю „стрибків“. Нач. „стрибків“ зліквідовано, а „стрибків“ розігнано.

27. 6. 47 р. повстанці вд Журавлі знищили в с. Лисичава (окр. Іршава, Закарпатська обл.) телефонічну центральку та роззброїли 2-ох сталінських вислужників, що там знаходилися.

27. 6. 47 р. в бою на полі між сс. Кучурів Малий — Вербівці (р-н Заставна, Чернів. обл.) повстанці без власних утрат знищили лейтенанта „обб“ і 2-ох рядових сталінських посіпак.

28. 6. 47 р. в с. Рибно (р-н Станиславів, цієї ж обл.) півд. УПА затримав в день ворожу автомашину, на якій йшло 5 червоноармійців. Вони здалися в полон. Після провірки 4-хох з них роззброєно і відпущені; нач. міліції з області Каталюка затримано.

29. 6. 47 р. в с. Бунів (р-н Krakowecь, Львів. обл.) бойовка ОУН зловила агента мвд Войцова Еміліяна, що стояв на чолі емvedівської банди, що мала завдання доконати вбивства місцевого населення під маскою голодуючих українців із СУЗ і вбивства голодуючих українців в СУЗ під маскою українських повстанців, щоб таким чином утруднювати зближення між українцями СУЗ і ЗУЗ. Згаданий тип, виконуючи це завдання мвд, замордував 11. 6. 47 р. в с. Наконече II, під маскою голодуючих, селянку Обух Тетяну і її 9-річну доночку — Катерину, а 19. 6. 47 р. в с. Селиська З жінки, 2-ох чоловіків і дев'ятирічну дівчину з-поміж приїжджих голодуючих із СУЗ. Він в кожному випадку дозволяв котрійсь із намічених для вбивства жертв втекти, щоб „припадково врятований“ міг потім брехливо розповідати „про бандерівців-вбивників“.

В м. червні 47 р. повстанці вд під ком. к-ра Чорного зробили засідку на емvedистів на шляху Козина — Крилос (р-н Галич, Станисл. обл.). Із засідки знищили 6-хох емvedистів та дві ворожі автомашини.

3. 7. 47 р. в лісі б. с. Кимир (р-н Перемишляни, Львів. обл.) група підпільніків без власних утрат знищила в бою 1-го емvedиста і 1-го важко поранила.

3. 7. 47 р. в с. Стоянці (р-н Судова вишня, Дрогоб. обл.) на господарстві Жука Миколи banda мвд оточила групу підпільніків, що тут квартирувало. Підпільніки вибились з оточення, завдаючи ворогові втрат 3 вбитими. По боці повстанців втрат не було.

4. 7. 47 р. в с. Підлісна (р-н Коломия, Станисл. обл.) бойка ОУН зліквідували рай. нач. „стрибків“ Коленду.

4. 7. 47 р. півд під ком. к-ра Ворона, маршиуючи в напрямі с. Задільсько (р-н Бориня, Дрогоб. обл.), стрінувся з колоною військ мвд. Вив'язався завзятій бій, у якому повстанці, завдавши ворогові втрат убитими і раненими, відступили. По боці півд було 2-х убитих.

5. 7. 47 р. під час облави на ліс б. с. Задільсько, Красне, Криве (р-н Бориня Дрогоб. обл.) б. с. Криве banda емvedистів оточила відступаючих 6-хох повстанців з півд під ком. к-ра Ворона: кул. Бурля, стрільців Грушку, Ярого, Словака, Левадного, кул. Клима і групу теренового кущового ОУН Байлака, що складалася з підпільнника Цигана та ще 2-ох інших. Оточені звели з емvedистами завзятій півторигодинний бій. Бились до останнього набоя, аж доки всі 10 не загинули в нерівній боротьбі. Ворог мав б. 40 убитих і таке ж число ранених.

5. 7. 47 р. вд Булава зробив наскок на станицю „стрибків“ і колгосп в с. Сілець (р-н Дубляни, Дрогоб. обл.). У бою, що вив'язався на станиці „стрибків“, повстанці без власних утрат знищили 1-го емvedиста і 2-ох „стрибків“. Здобули 1 кулемет, 1 десятистрілку, 2 ППШ, 6 рушниць, амуніцію. Опісля спалили колгоспні забудування та скірти зі соломою. В будинках загоріли сільськогосподарські машини та приладдя.

5. 7. 47 р. на шляху між сс. Торговиця — Гостів (р-н Огиня, Станисл. обл.) в бою повстанці без власних утрат знищили 1-го емvedиста і одного важко поранили (доранку помер).

6. 7. 47 р. в с. Городище (р-н Козлів, Терноп. обл.) бойка ОУН зліквідували уповноваженого мвд з с. Денисів Кузенка.

6. 7. 47 р. в с. Черхява (р-н Самбір, Дрогоб. обл.) група підпільніків ОУН звела завзятій бій з кількаразово численнішою бандою мвд, що оточила її в одній хаті. У висліді бою підпільніки, важко поранивши 8-ох емvedистів (з них 4, між ними лейтенант, в дорозі в шпиталь померли), з утратою 1-го — Карпа, що важко ранений дострілився, прорвалися з оточення.

9. 7. 47 р. в с. Ясенів Гор. (р-н Жаб'є, Станисл. обл.) півд УПА під ком. рой. Гриця зробив засідку на емvedистів. На засідку виїхало авто, на якому було 15 осіб представників мвд-мтб та насланої партійної адміністрації з районту. З них лейт. мвд взято в полон, 1-го рядового бандита вбито, голову риця Мовчана, зав. уповінігказу Нехрестова, нач. мтб Попова і 4-хох рядових міліціонерів і емvedистів важко поранено, кількох бандитів під час наскоку втопилося в Черемоші. Повстанці спалили ворожу автомашину. Здобули зброю. Власних утрат не було.

9. 7. 48 р. в с. Микитинці (р-н Косів, Станисл. обл.) півд під ком. к-ра Білого зробив засідку на емvedистів. У завзятому бою повстанці вбили 2-ох емvedистів і 1-го поранили. По боці повстанців був 1 вбитий і 2 легко ранені.

9. 7. 47 р. в с. Микитинці (р-н Косів) в бою вд

УПА із спецбандою мвд повстанці без власних утрат знищили 2-х емведистів і 1-го поранили,

11. 7. 47 р. на полі поміж ст. Угорники — Підпечари (р-н Станилавів, цієї ж обл.) бойка ОУН зробила засідку на емведистів. В короткому бою знищено 2-х емведистів.

12. 7. 47 р. підпільник ОУН Клим, сам один, оточений емведистами в лісі б. с. Кутиська (р-н Товматч, Станисл. обл.) вбив 2-х емведистів і щасливо відістався з оточення.

12. 7. 47 р. в с. Добрівляни (р-н Калуш, Станисл. обл.) атентатники ОУН знищили завяного сталінського вислужника, нач. „стрибків” і голову сільради — Кучрака.

12. 7. 47 р. півд під ком. к-ра Біра з групою повстанців к-ра Хрена зробили засідку на емведистів б. с. Ісаї (р-н Турка, Дрогоб. обл.). У 25-ти хвилинному бою повстанці знищили 6-х юх емvedистів і 1-го поранили. В руки ворога попав важкоранений стр. Андрій, який помер, не зрадивши ворогові підпільні таємниці.

14. 7. 47 р. в с. Повшова (р-н Большівці, Станисл. обл.) група підпільників ОУН без власних утрат знищила 1-го емведиста.

15. 7. 47 р. в с. Тустоголови (р-н Козова, Терноп. обл.) бойовики ОУН зліквідували голову колгоспу.

15. 7. 47 р. в с. Погорілець (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) в бою з емведистами повстанці вбили 1-го емvedиста і кількох поранили без власних утрат.

В дніях 15—25 7. 47 р. майже в усіх селах Калуського, Вижницького, Переїнського р-нів (Станисл. обл.) бойки ОУН понищили сільради, молочарні, телефонні апарати.

16. 7. 46 р. в с. Таврів (р-н Козлів, Терноп. обл.) бойовики ОУН зліквідували нач. „стрибків” і 1-го сталінського поспікану.

17. 7. 47 р. на шляху Виців — Бабина (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) півд Басейн зробив засідку. На засідку виїхало авто емvedистів, що везли арештованих селян. Повстанці відкрили вогонь, від якого було вбито кількох емvedистів, і арештовані, користаючи з заміщення, повтікали.

17. 7. 47 р. в с. Ясіння (Закарпаття) повстанці насічали на місцеву сільраду, здемолювали її і зліквідували голову сільради Копанчука — знаного партійця і емvedівського вислужника.

17. 7. 47 р. в лісі б. с. Туради (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) повстанці вбили 2-х емvedистів, що сиділи тут на засідці.

18. 7. 47 р. в с. Мединя (р-н Галич, Станисл. обл.) повстанці вд УПА із засідки без власних утрат вбили 1-го лейтенанта мвд і 1-го рядового

20. 7. 47 р. в с. Жабиня (р-н Козова, Терноп. обл.) атентатники ОУН зліквідували нач. „стрибків” Кульбу Теодора.

20. 7. 47 р. повстанці вд Басейн зробили засідку на емvedистів на шляху між с. Терло — Смільниця (р-н Хирів, Дрогоб. обл.), На засідку вийшла група погранічників мвд з погранзастави в с. Ліскувате. Із засідки було вбито 3-х юх емvedистів і 1-го поранено, який нездовго помер. Повстанці втрат не мали.

20. 7. 47 р. в с. Отиневичі (р-н Ходорів, Дрогоб. обл.) емvedисти оточили в одній хаті повстанця Сніговія. Оточений у бою знищив 2-х юх емvedистів і 1-го поранив, а сам згинув.

21. 7. 47 р. в с. Слобода Рунгарська (р-н Печенижин, Станиславівська обл.) повстанці вд ім. Колодзінського мали сутичку з емvedистами. В перестрілці без власних утрат поранили 2-х емvedистів.

21. 7. 47 р. на шляху під лісом б. с. Виців (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) півд УПА Басейн під ком. к-ра Таракса зробив засідку на емvedистів. На засідку вийшла автомашина, повна емvedистів. Повстанці

вдарили по ній вогнем. Пошкоджена автомашина заїхала в рів, а емvedисти кинулись утікати. Переслідуючи їх, повстанці вбили 1-го майора мвд, 1-го капітана, 1-го ст. лейтенанта мвд — всі з області нач. гарнізону мвд в райцентрі Стрілки — та 1-го рядового бандита, 1-го рядового поранили, інші повтікали. Повстанці здобули кулемет, з ППШ й інше, автомашину спалили. Звільнili 4-х арештованих в с. Мшанець селян.

22. 7. 47 р. в с. Мишин (р-н Печенижин, Дрогоб. обл.) бойка ОУН зробила засідку на емvedистів. В короткому бою знищила 3-х юх емvedистів.

22. 7. 47 р. в с. Підгірки (р-н Калуш, Станисл. обл.) атентатники ОУН знищили нач. тюрми Коломийця.

23. 7. 47 р. в с. Ставчани (р-н Пустомиль, Львів. обл.) з рук атентатників ОУН загинув нач. ро мвд Романов.

23. 7. 48 р. в с. Гай (р-н Залізці, Терноп. обл.) бойовики ОУН зробили засідку при шляху. На засідку вийшов насланий паргінний грабіжник заваготзерна Ломакін. В наслідок повстанського вогню він загинув.

24. 7. 47 р. в с. Торчиновичі (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) атентатники ОУН зліквідували вдень в приміщенні сільради уповноваженого по здачі контингенту його помічника, які безжалісно грабили місцеве населення. У зліквідуваних здобуто зброя.

24. 7. 47 р. в с. Букова (р-н Ст. Самбір) бойовики ОУН зліквідували інспектора держстраху Мілька та інспектора райфінвідділу Чернявського, які зі зброєю в руках грабили у селян контингент та податки.

25. 7. 47 р. кілька повстанців звели бій з емvedистами в с. Кадовбна (р-н Калуш, Станисл. обл.). У висліді бою було вбито 2-х емvedистів; повстанці вийшли без утрат.

25. 7. 47 р. в с. Дятківці (р-н Коломия, Станисл. обл.) повстанці УПА провели наскок на місцеву фабрику паперу. Сконфіскували різні потрібні повстанцям речі.

29. 7. 47 р. в с. Тресцянець (р-н Долина) і Лоп'янка та Спас (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) повстанці знищили приміщення сільрад та молочарні; в м. липні повстанці знищили сільради і молочарні ще в багатьох інших селах Долинського, Рожнітівського і Вигодського районів.

29. 7. 47 р. над потоком Ізбець, між с. Недільна — Лужки (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) вд к-ра Біра звів бій з бандитами мвд, що проводили тут облаву. Повстанці без втрат вбили 2-х емvedистів і кількох поранили.

30. 7. 47 р. в с. Волосянка (р-н Устрики Дол., Дрогоб. обл.) півд Басейн спалив збірник нафтової ропи. Рівночасно цей же півд знищив у місцевій сільраді всі документи.

31. 7. 47 р. в райцентрі Переїнсько (Станисл. обл.) бойка ОУН спалила нафтovі шиби в копальні нафтової ропи та здемолювала устаткування копальні.

В м. липні 47 р. в с. Гдешичі (р-н Добромиль, Дрогоб. обл.) бойка ОУН знищила 2 трактори большевицького мтс-у.

1. 8. 47 р. на Демидівських Дібровах (р-н Козин, Рівен. обл.) група підпільників ОУН зробила засідку на емvedистів. Із засідки вбито 2-х емvedистів.

3. 8. 47 р. бойка ОУН зробила засідку на емvedистів на шляху Станилавів — Тисмениця. Із засідки збито особову автомашину і мотоцикл та без власних утрат вбито 4-х емvedистів, між ними капітана.

4. 8. 47 р. в с. Городище Цетнарське (р-н Ходорів, Дрогоб. обл.) підпільники без власних утрат знищили під час перестрілки 1-го емvedиста і 1-го поранила.

7. 8. 47 р. в м. Калуш (Станисл. обл.) вдень на базарі атентатники ОУН вбили провокатора „стрибків” „Чорнія”. Під час відступу важко поранили капітана мвд, що гнається за ними.

7. 8. 47 р. в с. Несторівці (р-н Зборів, Терноп. обл.) атентатники ОУН зліквідували заст. голови райвиконкому Яськова Тараса.

7. 8. 47 р. в районному центрі Переїзинсько (Станисл. обл.) бойка ОУН знищила емведиста — нач. паспортного стола.

8. 8. 47 р. в с. Бістова (р-н Калуш, Станисл. обл.) ранком підпільники ОУН зліквідували секретаря райвиконкому та секретаря районної друкарні Буряка. Обидва зліквідовани — наслані партійці; вони грабили в с. Бістова контингент. Здобуто зброю зліквідованих.

8. 8. 47 р. в с. Тужилів (р-н Калуш) повстанці вд Хорті та бойка ОУН наскочила на емведистів, які разом із „стрибками” квартирували в місцевій сільраді. У висліді бою загинули 4 емведисти, 5 були важко поранені, інші в паніці розбеглися. Повстанці втрат не мали.

8. 8. 47 р. в с. Лукавець (р-н Вижниця, Чернів. обл.) бойка ОУН зліквідували нач. „стрибків” Данка Василя.

8. 8. 47 р. півд Басейн під ком. к-ра Тараєска зробив засідку на емведистів б. с. Лінина (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.). Із засідки повстанці знищили 1-го секретаря районного партійного комітету Дудка, прокурора з області, завідувача кадрами з райвиконкому та 2-х рядових емведистів і 6-х емvedистів поранили, з них 1 незабаром помер. Повстанці втрат не мали.

8. 8. 47 р. б. с. Руда Сілецька (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) група повстанців у бою з емvedистами без власних утрат знищила лейтенанта мвд і одного рядового емvedиста.

9. 8. 47 р. в лозах б. с. Кадовбна (р-н Калуш) група підпільників звела бій з емvedівськими бандитами. У висліді бою 1 бандит був убитий, 2 ранені, а решта розбеглася. Повстанці втрат не мали.

10. 8. 47 р. в лісі Сигла б. с. Кадовбна бандітів найшли на квартирючих тут повстанців. У перестрілці повстанці вбили 2-х емvedистів і без власних утрат відступили.

11. 8. 47 р. в с. Чистилів (р-н Великий Глибічок, Терноп. обл.) бойовики ОУН знищили уповноваженого по заготовілі Боднаренка, який по-нелюдськи грабив селян. Рівночасно спалили моторову мототільку мтс-у.

12. 8. 47 р. в с. Сівка Войнилівська (р-н Войнилів, Станиславів. обл.) бойовики ОУН наскочили на хату, де бенкетували „стрибки” та участковий мвд Шевцов з 10-ма емvedистами. У висліді бою повстанці вбили 1-го емvedиста і двох важко поранили.

14. 8. 47 р. в с. Бірка (р-н Яворів, Львів. обл.) бойовики ОУН знищили в бою без власних утрат 2-х емvedистів і 2-х поранили.

15. 8. 47 р. в с. Заболотівці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій із спецбандою мвд. У бою повстанці вбили 4-х емvedистів.

15. 8. 47 р. в м. Радивилів (Рівнен. обл.) група підпільників ОУН у вуличній сутичці вбила 1-го сталінського опричника.

15. 8. 47 р. при головному посесі між м. Радивилів і м. Броди група повстанців зробила засідку на емvedистів. Із засідки вбито 3-х емvedистів, а 1-го поранено. Інші емvedисти, безладно стріляючи, в паніці відступили до міста. Тут всю ніч тривав альарм; емvedисти, „обороняючись”, всю ніч висрілювали з усякої зброя та освічували місто ракетами.

15. 8. 47 р. р. с. Пісочна (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) бойовики ОУН зробили засідку на емvedистів. В короткому бою вбили двох сталінських бандитів.

15. 8. 47 р. в районному центрі Межиріччя (Рівнен. обл.) атентатники ОУН зліквідували лейтенанта мвд.

В першій половині м. серпня 47 р. в с. Ясень (р-н Переїзинсько, Станисл. обл.) повстанці зробили прилюдний суд над 2-ма арештованими агентами мвд. Згідно з однодушним вироком селян агентів зліквідовано.

16. 8. 47 р. за присілком с. Поляна Гірники (р-н Пустомити. Львів. обл.) у сутичці з підпільниками ОУН вбито 2-х емvedистів, між ними 1-го старшины.

16. 8. 47 р. в м. Радивилів (Рівн. обл.) бойка ОУН обстріляла большевицький військовий поїзд, що їхав у напрямі Бродів (Львів. обл.), Пошкоджено поїзд, вбито двох сталінських бандитів.

17. 8. 47 р. в с. Максимовичі (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) бойка ОУН спалила большевицьке підсобне господарство.

17. 8. 47 р. в с. Маєва (р-н Залізці, Терноп. обл.) на хуторі Верес бойовики ОУН важко поранили капітана — уповноваженого по збиральні контингенту з області.

17. 8. 47 р. в с. Кропивник (р-н Калуш, Станисл. обл.) група повстанців звела зустрічний бій з бандою мвд. Повстанці без власних утрат вбили 1-го емvedиста і 2-х поранили.

18. 8. 47 р. в м. Болехів (Станисл. обл.) в дільніці Стрийська Баня, група повстанців звела бій з бандою мвд. В бою знищили 7-х емvedистів. По боці повстанців поляг Опришко.

19. 8. 47 р. на присілку с. Делева Мостиська (р-н Ізупіль, Станисл. обл.) повстанці наскочили на банду емvedистів, що якраз ішла на засідку, та 1-го емvedиста вбили, 1-го важко поранили. Інші емvedисти в паніці розбеглися.

19. 8. 47 р. в с. Турка (р-н Коломия, Станисл. обл.) бойка ОУН зліквідували колгоспний реманент та спалила б. 100 кіп державного збіжжя.

19. 8. 49 р. група повстанців зробила насокок на районний центр Журавно (Дрогоб. обл.). Під час насококу обстріляно будинки мвд і мгб, знищено представника райупомігагу лейт. Плескана Ярослава та сексота мгб Тичинина Семена.

20. 8. 47 р. в с. Бережниця (р-н Самбір, Дрогоб. обл.) повстанці вбили Булаву звели завзятій бій з бандою емvedистів. Ворог мав утрати — 6 вбитими.

21. 8. 47 р. в с. Брошинів (р-н Долина, Станисл. обл.) повстанці знищили 1-го сержанта мвд.

21. 8. 47 р. в с. Черніїв (р-н Лисець, Станисл. обл.) емvedисти оточили в хаті 1-го повстанця. Оточений 22-ма емvedистами повстанець, вбивши 1-го і 2-х важко поранивши, щастливо пробився.

22. 8. 47 р. в м. Долина (Станисл. обл.) атентатники ОУН вдень зліквідували „стрибка” — ви-служника мгб Олінкевича.

23. 8. 47 р. б. с. Раків (р-н Долина) емvedисти заскочили в одній клуні бойовиків Семена і Березу. Заскочені вбивають 1-го лейтенанта мвд і 1-го рядового емvedиста. Один із заскочених — Семен щастливо відступив, а ранений Береза застрілився, щоб не попасти живим у руки ворога.

23. 8. 47 р. в с. Кудобинець (р-н Зборів, Терноп. обл.) бойовики ОУН зліквідували голову райвиконкому Єроменка та поранили 1-го рядового посіпаку. Єроменко приїхав у село, щоб грабити контингент та ліквідувати господарства.

23. 8. 48 р. б. с. Рип'янка (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) бойка ОУН зробила засідку на емvedистів. На засідку вийшла бойка мвд. В бою підпільники без власних утрат знищили 5-х емvedистів і 1-го провокатора, який водив цю бойку, 2-х емvedистів поранили, інші втекли.

25. 8. 47 р. на шляху між с. Рівня — Слобода Рівнянська (р-н Переїзинсько, Станисл. обл.) бойка ОУН зробила засідку на емvedистів. Із засідки знищено оперирацівника по мгб Чухуркіна та 1-го

рядового емведиста. Інші емведисти втекли. Повстанці здобули зброю вбитих та торбу з важливими документами.

25. 8. 47 р. в с. Викоти (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) бойків ОУН спалила приміщення мтс-у, магазин із сільськогосподарськими машинами і збіжевий магазин, де в цей час було 20 ц збіжжя.

26. 8. 49 р. о год. 12.45 вибухла в приміщенні мвд в районному центрі Устрики Дол. (Дрогоб. обл.) підложені тут бойовиками ОУН міна. Від вибуху міни був важко ранений ем'єбист Сімонов Михайло, який якраз приїхав, щоб обняти пост першого слідчого мі'б, та ще 1 емведист; 1-го майора з м. Дрогобича вбила. Рівночасно в усьому місті були масово розкинені листівки ОУН „До всіх членів і кандидатів вкп(б)”. У висліді цієї акції у місті ще довший час була помітна паніка між усіма емведистами, партійцями і насланою большевицькою адміністрацією.

27. 8. 47 р. між сс. Підпечери — Узінь (р-н

Станиславів цієї ж обл.) підпільні ОУН знищили в бою 2-х емведистів.

30. 8. 47 р. в с. Мега (р-н Вижниця, Чернів. обл.) бойків ОУН знищила контору лісопункту. Спалила документи і вантажне авто.

30. 8. 47 р. бойків ОУН знищила на шляху Самбір — Крукевичі (Дрогоб. обл.) б. с. Садковичі 30 телефонічних стовпів.

30. 8. 47 р. півд під ком. к-ра Летуна зробив засідку на емведистів на дорозі між сс. Тухолька — Орява (р-н Славсько, Дрогоб. обл.). На засідку виїхали 3 вантажні автомашини, повні емведистів з гарнізонів із Славська і Скользього. Півд заatakував ворога, завдаючи йому втрат 19 убитими і 3 раненими. Між убитими — 1 капітан, 2-ва ст. лейтенанти, 2 сержанти. Власних утрат не було.

31. 8. 47 р. в районному центрі Межиріччя (Рівен. обл.) атентатники ОУН зліквідували 1-го лейтенанта мвд.

Євген Врецьона

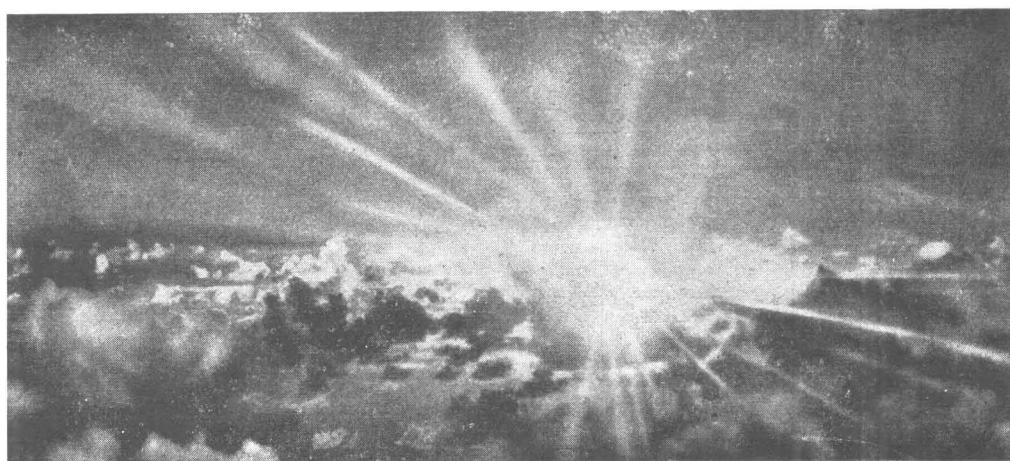
Атомова бомба

Вступ

Технологія, тобто техніка виробництва матеріальних дібр, завжди визначувала значною мірою й воєнну техніку. Уявім собі, що в рядах греків, що перед поверхом трьома тисячами років облягали місто Трою, з'явився боєць-лицар із сталевим мечем в руці, з грудьми і наголінниками захищеними сталевими бляхами і в сталевому шоломі. Цей боєць-лицар — це постать героя-півбога Ахілла, знаної нам з Гомерової Іліади. Ахілла не можна було зранити, хіба тільки в п'яту перед ним утікали його вороги, під його мечем тріскали шоломи і мечі ворогів; як глина. Чому? — бо все військо було в той час озброєне тільки м'якими і крихкими мечами, шоломи були з бронзи і вістря стріл теж. Бронза в зустрічі зі сталлю мусіла уступити і саме поява сталевої зброй серед бійців озброєних бронзою дала початок переважам про майже безсмертних лицарів-півбогів, перед якими не могла встоятися тодішня зброя. Вміння робити сталь змінило обличчя війни, бо коли всі бійці дістали сталеву зброю, нестало місця і для герой-півбогів.

Другим переломовим часом у воєнній техніці

було застосування стрільного пороху. Це сталося тоді, коли закуті в сталь лицарі не мали змоги заподіяти один одному жодного лиха і коли воювання більше нагадувало бійку, як війну. Із застосуванням стрільного пороху появляється артилерія — перше знаряддя масового вбивання. Воєнна техніка, маючи до розпорядження те знаряддя масового вбивання, мусіла впровадити на поле бою мільйонові маси вояків. Фронти, які в добу перших римських цезарів були кілька до кілька кілометрів завдовжки, продовжилися на тисячі кілометрів. Рігночесно ці бойові фронти поширювалися в глибину, аж обняли собою практично все запілля. Тоді почалися літаючі фортеці, що тонновими бомбами громили вороже запілля, рівняючи з землею фабрики і мільйонові міста. Але ж надії на зломання волі до боротьби в противника самим нищеннем запілля не сповнилися. Фабрики пішли під землю, а мешканці міст в протибомбові сковища. Треба було найти ще потужнішу зброю масового винищування, і так почався атомова бомба. День 6 серпня 1945 р. буде пам'ятним в історії воєн. В цей день американці скинули на японське промислове місто Гірошіму першу атомову бомбу.

Яскінність більша від сонячної витворюється під час вибуху атомбомби, (Знімка з Бікіні)

Горіння і вибухові матеріали

Щоб подати для всіх зрозуміле вяснення знову повернемся до історії людської цивілізації. Старий грецький переказ каже, що колись люди не знали вогню і Прометей навчив їх робити вогонь. Ми знаємо, як це нині робиться. Приготовляємо в печі сухе дерево; під дерево кладемо тріски і папір, папір запалюємо сірником і, як дерево добре розгориться, кладемо в піч вугілля чи кокс. Це все горіючі матеріали, але щоб вони могли горіти, треба виконати окреслені операції в окресленому порядку.

Стрільний порох був відомий уже давно перед появою першої гармати чи першого мушкета. Але ж тільки з винайденням способу вжити його в окресленій спосіб і при перестеріганні окресленого порядку чинності могла появитися перша гармата. В гарматне жерло всипали порох, прибивали стемплем, вкладали кулю-стрільно і запалювали порох, льонтом вкладеним до відповідного отвору. Під тиском газів, що постають в наслідок скорого горіння стрільного пороху в жерлі гармати, куля-стрільно вилітала з великою скорістю в націленому напрямі. Основою використання стрільного пороху в воєнній техніці є не його прикмета дуже скоро горіти і давати велику кількість спальних газів, але точно визначена техніка його вживання. Уесьє дальший розвиток вогневої зброї — це вже удосконалення його прикмет. Модерна воєнна техніка знає багато вибухових матеріалів. Наймодерніші з них — це високо близантні матеріали, яких вживається до виповнювання артилерійських стрілень, летунських бомб, мін тощо. Ми знаємо, що вони не вибувають так, як стрільний порох, від самого запалення, але що техніка розриву вже дуже скомплікована. Хеміки і піротехніки ствердили, що коли запалити тротиль, знаний кожному воякові близантній матеріал, то він буде горіти спокійним полум'ям, видаючи багато сажі. Але коли до кістки тротилю вкласти спеціально сконструйовану запальну капсулю, що зривається чи під ударом, чи запалом електричної іскри, тоді тротиль зривається з величезною близантною силою. і в першому, і в другому випадку маємо до діла з процесами горіння, які різняться тільки скорістю. Цю скорість можемо виразити цифрами 8000 і більше метрів на секунду.

Енергія молекулярна і енергія атомова

Кожна хемічна субстанція зложена з маленьких частинок, званих молекулами. Молекули в свою чергу складаються із ще менших частинок матерії — атомів. Щоб атоми могли держатись разом в одній молекулі, потрібна окреслена енергія. При процесі горіння — так спокійного, як і розривного — виволяється значна частина тієї енергії, що потрібна на вдереждання атомів разом. Це нам відомо тепло в печах, або сила розриву в ґранатах чи бомбах. Ця енергія велика і має склонність „виволитися”, треба тільки в цьому їй допомогти, спричинити це виволення левною кількістю іншої енергії. Цею допомогою у вивolenенні енергії є для вогню сірник, для близантної ґранати чи бомби спеціально сконструйований запальник. У випадку поганіших чи близантних матеріалів — отже бензину, стрільного пороху, тротилю — завжди іде про переміну молекул, звичайно великих і зложених в малі і менш зложенні, при чому виволяється значна кількість енергії, як тепло чи механічне діяння близантності. Це молекулярна енергія.

В науці довго був поширений погляд, що атоми — це найменші і неподільні частинки матерії. Але коли під кінець минулого століття відкрито радіоактивні первні (Кюрі Складовська, Ретефорд і інші) стверджено, що й атоми — дуже скомпліковані твори, складені з ядра і електронів, що кружляють в різній віддалі довкруги ядра. Ціла маса атому практично сконценрована в ядрі, так що у висліді всі проблеми структури і реакцій атомів зводяться до пізнання будови і реакцій ядра.

Ми вже згадали, що для вдереждання молекул вкупі потрібна окреслена енергія. Кількість енергії, що міститься в окресленій молекулі, ми можемо змірити дуже простим способом, а саме вимірити, скільки одиниць тепла, званих кальоріями, повстас при переміні більшої молекули на меншу. Як приклад візьмемо знаний всім воякам вибуховий матеріал тротиль. При допомозі кальориметричної бомби вимірююмо, що коли зірвати один кілограм тротилю, то постас при тому 730 кілокальорій, при чому тротиль перехрідить у цілий ряд газів. 730 кілокальорій є мірилом енергії, що виволяється при вибуху 1 кілограма тротилю.

Атомова енергія приблизно в двадцять мільйонів разів більша, а це означає, що вибухові матеріали, побудовані на базі атомової енергії, будуть на стільки ж сильніші від найсильніших вибухових матеріалів, побудованих на базі молекулярної енергії. Так, на пр. при атомовому розпаді одного кілограма урану 235 виволяється 21.000.000.000 (двадцять один міліард кілокальорій). Вже просте порівнання обох поданих цифер вказує на фантастичну різницю двох вибухових матеріалів, тротилю і урану 235.

Виволення атомової енергії

Щоб у зрозумілій спосіб вияснити істоту діяння атомової бомби і засади її конструкції й військового використання, мусимо подати коротко спосіб розбивання атомів і виволення атомової енергії. В основі різнятся атомові реакції від хемічних тим, що переміни відбуваються в самому ядрі. Ядро складається з протонів і невтронів, що разом дають масу атому. При атомових перемінах можуть в ядро входити або вилітати з нього нові невтрони, тоді повстасуть нові ізотопи того самого первнія. Коли в ядро входять частинки „альфа” ядра первнія гелія, постають атоми нового первнія. Врешті з ядра можуть бути вибиті протони — тоді з тяжкого первнія постають легші. При всіх таких реакціях звільняється енергія, як вже вище сказано, в двадцять мільйонів разів більша від енергії звичайних хемічних перемін.

Першу керовану атомову реакцію вдалося перевести англійському фізикові Ретефордові в 1919 р. Він бомбардував частинками альфа-мішанину азоту й гелія і одержав у висліді мішанину кисні і водня. Це приклад на прийняття ядром азоту частинок альфа і постасня атому тяжчого первнія — кисні. „Бомбардування” ядра можна приводити теж протонами, тобто електрично-позитивними ядрами водня. Протони менші від частинок альфа і тим самим краще надаються для „бомбардування” ядер тяжких первнів. Для того, щоб одержати протони з величезними скоростями, тобто щоб збільшити їх проникливість і „влучність” (цілком так само, як це робиться з альтілерійськими стрільними), слугить „циклotron.. В циклотроні дістають протони величезне приспішення під впливом високонапід'ятого електро-магнетного поля (мільйони вольт) і тим самим змогу проникати з великою скорістю в ядра атомів.

Основну зміну в техніці розбивання атомів привнесло відкриття невтронів. Невтрони — це основні складові частинки атомового ядра, масою рівні масі протонів, але без жодного електричного наряду. Тоді коли частинки альфа і протони потребують великої енергії, наданої ім приспішенням скорости в циклотроні, щоб проникнути аж до ядра атому, невтрони проникають до ядра атому вже при значно менших скоростях — бо вони невтральні і не підлягають діянню електричних нарядів протонів ядра (наряд +) і електронів (наряд —).

Невтрон, що проникне аж до ядра, може або в цьому залишитися, або енергією розгону вибити з ядра інший невтрон чи протон. В першому випадку постас новий ізотоп того самого первнія, в другому — розбиття атому.

Атомова морська битва майбутнього

Що ж діється, коли невтрон виб'є з ядра один протон, або взагалі ціле ядро розіб'є на два чи більше менших? Тоді постають, очевидно, нові первні, легші від бомбардуваного первня і рівночасно залишається певна кількість „свобідних” невтронів. Свобідні невтрони вдаряють в свою чергу в дальші ядра, розбиваючи їх. В наслідок щораз більшого числа свободних невтронів реакція розпаду атомів так прискорюється, що врешті постає експлозія реагуючої маси — **атомова експлозія**. Ось маємо основну вимогу для конс-

трукції атомової зброї — довести скорість реакції розпаду атомів під впливом діяння невтронів до такої скорості, щоб заступила експлозія. Такі реакції, що збільшують свою скорість під впливом самої реакції, називаємо ланцюговими реакціями.

Першими, хто вказали на можливість ланцюгової реакції з приспішенням до скорості експлозії, були німецькі фізики О. Ган і Ф. Штассман в 1939 р. Вони робили свої досвіди на природному урані U 238, вказуючи на те, що ізотоп урану U 235

що виступає в малій кількості (0,7 %) в природному урані U 238, може бути матеріалом, який уможливить практичне переведення атомової експлозії.

Ідею Гана і Штрасмана, яка не була чужа і другим вченим, підняли з американським розмахом американські вчені. Вони вийшли з заложення, що невтронова реакція може тільки тоді привести до експлозії реагуючі мас урану U 235, які свободні нейтрини не будуть вилігати в простір („промінювати“), але будуть далі пробігати через масу урану U235 і, натраїляючи на щораз нові атоми, їх розбивати. Це була практична вимога для реалізування ланцюгової реакції аж до межі експлозії. Заки ще вдалося одержати більші кількості урану U 235, шляхом скомпактованих фізико-хемічних процесів, вчені вирахували, що треба принаймні мати один кубічний дециметр U 235, щоб викликана свободними нейтронами ланцюгова реакція могла довести до атомової експлозії. Так постало поняття „критичної маси“, якої знання необхідне так у виробництві U 235, як і конструкції атомової бомби. Американські публіковані джерела подають ту кількість на 14 до 70 кг урану U 235. Перші спроби промислового виробу U 235 започатковано в 1940 р., а вже 6 серпня 1945 р. кинено першу атомову бомбу на японське місто Гірошіму. Це був незвичайний успіх американської науки і техніки, що впродовж несповна 4-ох років цілком нову ідею переведено в чин. Дечи 6 серпня треба вважати в історії людства таким самим переломовим, як відкриття вогню, стрільного пороху, електричності.

Виріб атомово-вибухової маси

Шлях від теоретичних обчислень через лабораторійні досліди до промислового виробництва не простий. Зокрема було тяжко розв'язати пе у випадку виробу атомових бомб, бо бракувало взагалі будь якого досвіду. Для виробу більшої кількості урану U 235 застосовано дифузійну методу розділення обох ізотопів урану. Всупереч великим технічним труднощам цю проблему розв'язано. Друга метода виробу атомово-вибухової маси полягає на одержанні в уранових батеріях нового первиня з ряду т. зв. „трансуранів“ — плутону (Pu 239), якого в природі дотепер ще не найдено. Уранова батерія — це великий блок з графіту або берилію у формі грати. В отвори грати вкладається менші куски природного урану U 238 і цілий блок піддається діїнням нейтронів. Графіт і берилій виконують функцію „модератора“, що звільнює скорість нейронів так, що вони не можуть видістатися поза уранову батерію. Вільні нейтрони входять до ядра U 238, з якого повстас ізотоп U 239. Уран U 239 є радіоактивним первнем, що спонтанно переходить в тяжчий радіоактивний первень нептун (Np 239), а цей в свою чергу теж спонтанно в ще тяжчий первень плутон. Плутон, подібно як уран U 238, дає ланцюгову реакцію і тим самим надається на наряд атомової бомби. Модерні атомові бомби будуть наряджені плутоном, який власне надається до промислового виробництва.

Слід ще згадати про т. зв. „тяжку воду“. Це вода, в якої склад входить тяжкий водень H 2. Вона слугує як модератор до уранових батерій і заступає добре граніт і бериліл. Тяжку воду виробляється електролізою звичайної води.

Конструкція атомової бомби

Про саму конструкцію атомової бомби не знаємо майже нічого. Це зрозуміло, бо така модерна зброя мусить залишатися військовою тайною. Все ж таки з опублікованих матеріалів можемо здогадуватися, що йдеться про скомплікований апарат, в якому пошири атомовий наряд є різні допоміжні конструкції. Сам атомовий наряд розділений на половину так, щоб кожна половина наряду була менша від критичної маси, потрібної для викликання

експлозії. Експлозію викликається так, що в бомбі поміщений допоміжний наряд звичайного вибухового матеріалу, що, вибухаючи, з великою скорістю кидав одну половину атомового наряду на другу. В момент зудару обох половин атомового наряду маса їх багато більша від критичної маси. У висліді побільшення атомного наряду понад критичну масу постає ланцюгова реакція і експлозія. Сама експлозія пробігає повільніше від експлозії тротилу, але зате її енергія на багато більша. Бомба, яку скинено на Гірошіму, була силою свого вибуху рівна силі вибуху 20,000 тонн тротилу.

Тактичне вживання атомової бомби

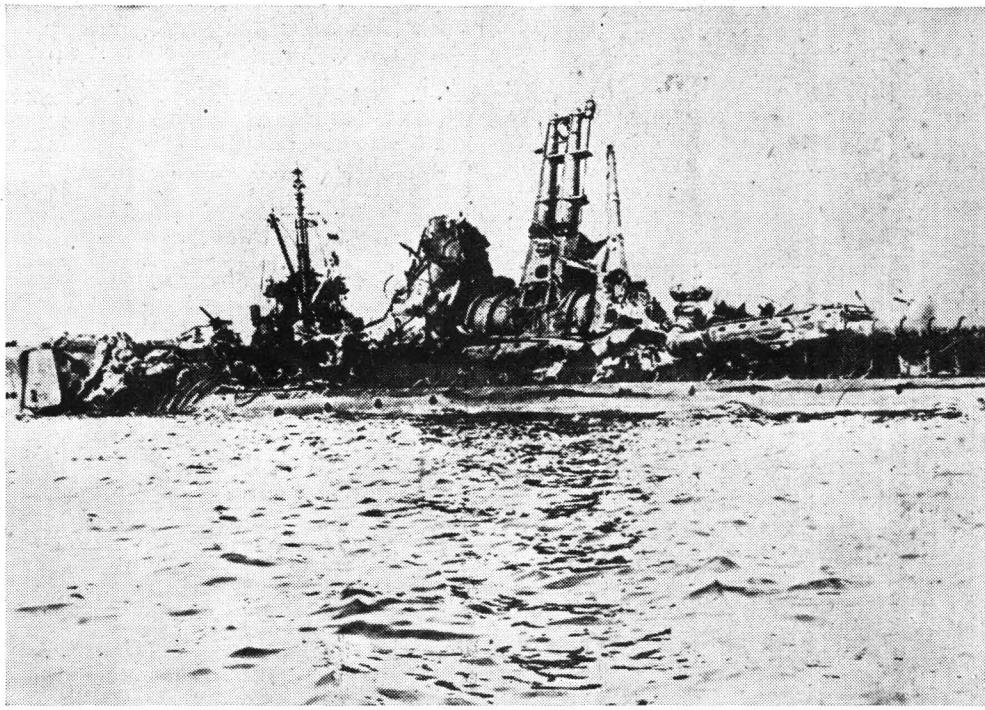
Назва „атомова бомба“ походить звідси, що вжито її поперше так само, як кожну іншу летунську бомбу. Можна припустити, що в будущому буде задержана така форма тактичного вживання атомової зброї. Над містами Гірошіма і Нагасакі 1945 р. експлодували обі бомби в висоті 700 метрів над землею, і ця метода бомбардування залишилась теж і на будуче. В 1946 р. зроблено два досвіди біля острова Бікіні на Тихому Океані, при чому зірвано одну атомову бомбу над водою і одну під водою. Про ці досвіди з'явилися публікації, але тільки загального характеру.

Атомова бомба є збросю призначеною для знищення великих і важливих цілей. Так ціна однієї бомби, як і величезне сконцентрування енергії вимагають великих і догідних цілей. Отже атомовими бомбами будеться бомбардувати великі політичні і промислові осередки, порти тощо. Хоч тактика атомового бомбардування не різиться нічим від тактики летунського бомбардування взагалі, то характер атомової бомби, величезне концентрування енергії в ній і необхідність вживати її тільки проти великих і важливих цілей, всі ці моменти роблять з атомової бомби зброю стратегічну, тобто зброю, що залишилася до диспозиції головного командування.

Атомові наряди можуть бути вживані теж в інших родах зброї — отже в далекосіжких ракетах в тяжких артилерійських стрільнях чи надаються атомові наряди для тяжкої супровідної зброї піхоти, тяжко сказати, хоч можна припустити, що радше ні. На перешкоді довільному ужиттю атомових нарядів стоїть т. зв. „критична маса“, цебто найменша кількість вибухової субстанції, яка ще може дати вибух. Ця кількість виносить для урану 235 понад 20 кг. найважче однак, що було б нерозумом вживати атомових нарядів вживати в зброї, яка всіма своїми прикладами в збросю проти малих цілей, тоді коли атомова зброя мусить шукати цілей великих. Тому треба вважати прим. „атомові ручні гранати“ просто наївною фантазією. Минулого року з'явилися в пресі вістки про „водневу“ бомбу. Треба їх так розуміти, що вибух атомових бомбах окреслену ролю має водень. Зрештою жодних близьких даних про це немає.

Для дальнього розвою атомової бомби і атомової зброї взагалі є ще величезні можливості. В першу чергу треба сподіватися, що технічні поліпшення доведуть до кращого використання енергії атомового наряду, яке у бомбах з 1945/46 року вагалося між 1-5%. Решта зв'язаної енергії залишалася невикористаною. Вже само піднесення видатності бомби з 5-50 відсотків збільшує силу вибуху десятикратно.

На тему „атомової війни“ кружляють ріжкі неймовірні вістки. Напр., говорять про т. зв. „атомовий пояс“, яким мали б відгородити Європу від наступаючих советських військ. Це, очевидно, дурниця, до якої додумалися переполошенні европейці. Ці європейські міщухи були б, очевидно, раді, якби

Про страхітливу силу атомової бомби свідчить вигляд американського підводного човна „Скейт”

могли мати спокій, хочби в „атомовому поясі” згинули мільйони балтійців, поляків, сербів, греків. На щастя цей „атомовий пояс” так і залишився фантазією. Атомова зброя, як кожна інша зброя не має якось необмеженого часу діяння. Радіоактивні промені зв’язані з радіоактивною субстанцією, яка розпорошується під час вибуху. Хоч після вибуху радіоактивність деяких предметів (землі, води) може залишитися ще деякий час, то ця радіоактивність далеко ще осягає меж небезпечне для здоров'я і життя людей і життя тварин. В Гірошімі і Нагасакі, де вся рослинність в найближчому оточенні місця вибуху була знищена або пошкоджена, відродилася.

Діяння атомової бомби

При вибуху атомової бомби діють такі три елементи знищення:

1. гаряче промінювання як наслідок високої температури вибуху, яка в центрі вибуху досягає 10 міл. ступ. Цельзія.
2. тиск повітря, який у центрі вибуху досягає протягом декількох секунд трьох атмосфер (самому осередку він цей тиск протягом дуже короткого часу безконечно величину, але це залишається без наслідків).
3. Радіоактивне промінювання при аналізі наслідків атомового бомбардування Гірошімі і Нагасакі виявилося, що на загальне число мертвих 120,000 (Гірошіма 80,000, Нагасакі 40,000) причину смерті було:

гаряче промінювання	20 - 30 %
радіоактивне	" 12 - 20 %
інші поранення	50 - 60 %

Гірошіма і Нагасакі не можуть бути стандартним взором діяння атомової бомби. Найважливіше, що бомбардування прийшло несподівано, було виконане незамітно (один літак 29) і зброею незнаною. Далі оба міста були переважно дерев’яні, без відповідного улаштованих протибомбових сховищ і мали

тільки слабу протилетунську оборону. Тому більше половини жертв мертвими було від поранень падаючими румовищами (ціле місто загорілося в один час) і звичайного опарення.

Найбільший відсоток жертв безпосереднього діяння вибуху атомової бомби припадає на поранення гарячим промінням. Це поранення цілком подібне до сонячного пораження — з тим, що воно сильніше на 1000 разів у віддалі 700 мтр. від центру вибуху і в 12 разів у віддалі 2000 м. Вправді час промінювання не довший, як 10 секунд, але це вистачає, щоб приблизно до віддалі 1500 м. від центру вибуху людська шкіра була спалена на вуголь. Треба замітити однак, що вже одіж хоронить від пораження гарячим промінням, очевидно, як сама не загориться. Можна сказати, що нехоронені частини тіла можуть бути легко поражені ще у віддалі 4 км від центру вибуху.

Замітний низький відсоток жертв від радіоактивного промінювання. Йдеся тут, очевидно, про промінювання невтронове, бо всі інші роди радіоактивного промінювання грають меншу роль. Статистичні зіставлення дослідів дають такий образ діяння невтронового промінювання:

700 м від центру вибуху	— 100 % всіх мертвих
1500" " "	— 50 " "
3000" " "	— захворіння наслідком діяння радіоактивних променів.

Дані відносяться до людей, що знайшлися в момент вибуху на вільному повітрі або були недостатньо хоронені в бункрах.

Сам вибух триває не більш, як 10 секунд, по тому часі діяння мромуювання так радіоактивного як і гарячого устас. Залишеного радіопромінювання не стверджено, хоч можливо, що коли б вибух атомової бомби наступив цілком над поверхнею землі або в самій землі, то радіоактивність залишена була б сильніша і тривкіша. досвід біля Бікіні показав, що вода дуже довго задержує радіоактивність, викликану вибухом атомової бомби під водою — (ближчих даних не подано).

Тиск повітря, знаний як причина смерти при вибуху тяжких летунських розривних бомб, має при вибуху атомової бомби менше значення. Тому, що цей тиск не постає нагло, а росте до певного моменту й опісля опадає, можна його рівняти з дуже сильним гураганом. І справді, матеріальні шкоди викликані вибухом атомової бомби, поза пожарами нагадують дуже шкоди, які робить дуже сильний гураган.

Охорона перед атомовими бомбами

Охорона перед атомовими бомбами трудна. Летунські атомові напади можуть відбуватися несподівано, одним-двома літаками. Практика виказала, що навіть найдосконаліша протилетунська оборона може рахувати тільки на частинне знищенння ворожих літаків, однак ще при кожному летунському наліті до кожної цілі проб'ється певна кількість літаків з атомовими бомбами.

Найкраща охорона перед атомовими бомбами — це можливо далеко посунена евакуація великих міст і будова глибоких сковищ. Населення повинно бути поучене, як заховуватися на випадок атомового нападу, як ратувати себе і других. Нині є загальне переконання, що діяння атомових бомб може бути сильно зменшено, зокрема, якщо йдеться про иоранення гарячими променями і механічні пошкодження. Трудніша справа з захороною проти невтронового промінювання, але й тут можуть бути застосовані нові охоронні прийоми. В кожному разі спеціалісти змінили вже свій погляд на атомову бомбу і вважають її тільки одною з дуже могутніх зброй стратегічного характеру.

Політичні наслідки атомової бомби

Політичні наслідки атомової бомби куди важливіші від стратегічно мілітарних. До недавнього часу було так, що монополь атомової бомби мали тільки США, нині цей монополь перестав існувати. Можливо, що нині не існує ще небезпека атомової війни, але в недовгому часі ця небезпека стане дійсністю, і тому не можна мати жодних ілюзій. Рахувати на те, що атомова зброя може бути не вживана, є небезпечною ілюзією, бо знаємо дуже добре, що Кремль не буде мати найменших застережень її вживити, як тільки буде мати певність, що це дасть йому поважні мілітарні успіхи. Кремль не має причини огляматися на власне населення, як це є в демократичних державах, і тому напевно вжде

атомової зброї, як тільки буде мати певність, що в тій зброй дорівнює Сполученим Штатам Америки. Страх перед атомовою війною буде мати такі наслідки, що обі ворожі сторони будуть збільшувати свій запас атомових бомб, аж їх будуть мати стільки, скільки для виконання потрібних атомових операцій буде потрібно. Теж і мирне зговорення є небезпечною ілюзією, бо завжди противник, який має менше моральних застережень щодо способу ведення війни, буде виробляти атомові бомби хоч би існувало міжнародні контролі в СССР, бо це означало б кінець боньшевицького режиму. Чи не є абсурдом вірити, що Кремль схоче погодитися на самовільну ліквідацію, як довго має ще надію стати переможцем? Не означає це, що Кремль мусить підготовляти війну вже завтра, навпаки, Кремлеві потрібна ще дуже довга передишка, яка рівночасно доведе до господарської руїни цілий вільний світ. Тоді й питання атомової бомби буде справді неактуальне.

Політичні наслідки атомової бомби такі, що війна і то найбільш тотальна, яку тільки можна собі уявити, необхідна і вона напевно прийде. Війна буде йти вже навіть не за окреслені ідеали чи навіть за панування над світом, але за право виключного посідання атомової бомби. Дійсність вимагає, щоб тим правом диспонувала тільки одна потуга, і нею в жодному випадкові не може бути СССР. Забрати СССР право на атомове зброяння — це не вимоги, хай під мілітарним тиском, запевнення Кремля, що не буде виробляти атомової бомби, але це необхідність розбити мілітарну, політичну і господарську потугу СССР і не дозволити, щоб вона могла відродитися в будь-якій формі. План Моргентау, який був абсурдом що до Німецчини, буде реальним і потрібним що до більшовицької Москви і СССР як імперії. Це означає, що ціла імперія мусить бути розчленована, що ціла територія СССР мусить бути обсаджена, принаймні на короткий час, що всі засоби сировини і виробництва атомових бомб мусять бути знищені і контроля території СССР мусить бути переведена в такій формі, щоб ніде — ні в Туркестані, ні на Сибірі — не могли постати тайні фабрики атомових бомб. Це буде можливе лише тоді, як територія Росії буде обмежена до московської етнографічної території, як не буде невільничої праці і терору і як не буде дозволено вести розкладову роботу між народами світу. Це політичні консеквенції атомової бомби, які визначать характер і цілі найближчої війни.

Читайте!

Передплачуйте!

Попирюйте!

журнал

«ДО ЗБРОЇ»

ПРОБА ЗБРОЇ В КОРЕІ

Протягом п'ятьох років миру техніка витворила багацько типів нової зброї та уdosконалила стару зброю. Провірювати дію цієї зброї можна було тільки на полігонах. Проби на полігонах не давали докладної картини вартості зброї. Не було основної проби, яку дає протидія ворога. Тільки війна в Кореї дала змогу точно перевірити зброю і її тактичну вартість. Перші дні в Кореї виявили, що бойова якість американського озброєння сухопутних сил не дорівнює советській. На корейському фронті зустрілися вперше дві потуги: советська — континентальна і американська — летунсько-морська. Основні концепційні різниці в провадженні війни рішали про забезпечення та озброєння армії — про ставку на означені складові частини збройних сил. Порівнюючи роди зброї обидвох сторін, приходиться ствердити їх силову неспівмірність. Американська военно-морська флота, напр., не сгрінула противника, хоч війна провадиться на півострові. Ані північно-корейська, ані китайська армії не впровадили в дію жодних бойових кораблів, жодних підводних човнів — а свою протидію обмежили до замінування деяких водних шляхів (видно, ССР не позичив ні одного підводного човна). Зате американська флота поробила далекий дучі

досвіди, а саме щодо транспорту військових частин, транспорту зброї і матеріалів, бойової співдії з летунсько-сухопутними з'єднаннями і врешті бойові досвіди з власною ракетною зброєю. Найцінніший досвід здобула флота при здобуванні китайських портів, при співдії при висадках, евакуації та пробах своєї ракетної артилерії. Безперечно, найбільший досвід здобуло летунство.

Досвіди технічної натури залишаємо поза нашими розважаннями, бо вони можуть інтересувати тільки висококваліфікованих фахівців (атмосферичні умови, старт і посадка, конструкційні якості, скорість тощо).

Досвід летунства поділимо на такі ділянки: транспортну, розвідчу, повітряної боротьби, бомбардування, наземної боротьби.

Велику роль у війні в Кореї відограє транспортове летунство (тип Ц54). Воно утримує три лінії: США-Японія, Японія-Корея, внутрішньо-корейську. До найбільших осягів транспортового летунства належать постачання й евакуація замкненого китайцями корпусу морярки, перевіз впродовж 4 місяців 100.000 осіб, біля 90,000 тонн матеріалів і 50,000 ранених. Найважчим зусиллям транспортового летунства

„Центуріон” — британський, тяжкий 50 тонний модернізований панцер нововпроваджений в бойові дії на корейському театрі війни.

було сенсаційне спущення 16-тонного мосту (в 8 частинах), при допомозі якого врятувався згаданий корпус маринарки.

Транспортові плянування командування ле-
тунства щодо постачання відділів харчами та
воєнним матеріалом (амуніція, зброя, медика-
менти, різного роду бомби, машини тощо) ви-
значалися великою солідністю і в цілості стра-
тегічного й оперативного плянування становлять
найціннішу позицію. Очевидно, що всі операції
відбувалися при сильній ескорті всіх родів бойо-
вого летунства. Досвід у цій галузі дуже цін-
ний. Комунікат Головної Квартири ОН з 12. XII.
1950 р. підкреслює, що ці осяги летунства
перейдуть в історію війни. Назагал фахівці під-
креслюють, що американське летунство до зимо-
вої війни в Кореї було недостатньо приготоване.
Досвід летунства під час проб в Алясці не
дали достатньої підстави для удосконалення,
і тільки війна в Кореї поставила всі питання
зимової підготови на порядок дня. Застосуван-
ня розвідчого летунства було вельми обмежене
атмосферичними умовами — і щодо самого
лету, і щодо обсерваційних можливостей. Вели-
кі маси снігу були природним маскуванням.
Брак летунської розвідки утруднював коман-
дування. На іншу розвідку, напр., відділами,
командування збройних сил ОН не багато ста-
вило. Цей брак розвідки часто перерішував
плани командування. Негативний досвід зібра-
ли рівнож бомбардувальники. Маси снігу і
замерзла земля не дали рівнож сподіваних ви-
слідів при скиданні пожежних і розприскових
бомб. Пожежні бомби, в кількості понад 3,5
мільйона, скинені, напр., у грудні 1950 р. в
Північній Кореї на бази постачання та концен-
трації військ в м. Гоерйонг, Гесанджін, Сакчу,
Уіджу, Сінджу і ін., не дали сподіваних стра-
тегічних наслідків, бо не спинили приготованої
китайської офензиви.

Причини, як опісля виявилося, лежали не
тільки в атмосферичних умовах (сніг, замерзла
земля), але і в тому, що бомбардовані об'єкти
не мали рішального військового значення.

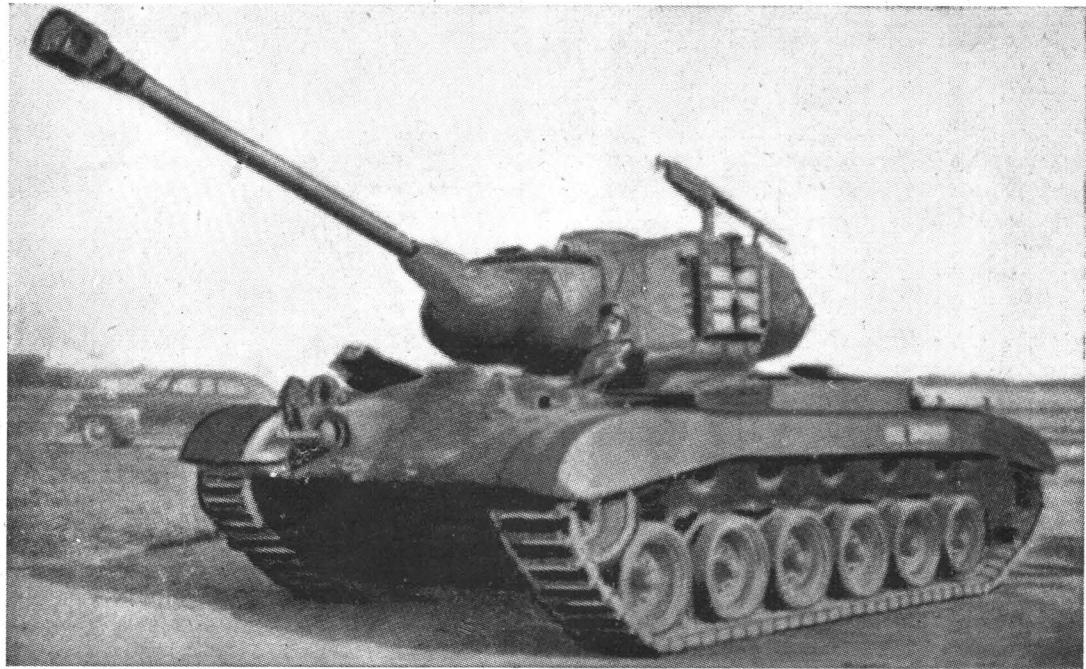
На терені між ріками Ялю і Тюмен на
півночі та заливницею Пінгянг-Волсан на
південні північнокорейська армія мала розбудо-
вану цілу підземну мережу (це спадщина япон-
ців). Ця мережа тайних бункрів, фабрик, мага-
зинів, квартир, яких американці не спромогли-
ся взяти під свій повний контроль, дозволила
китайцям підготувати наступ і заскочити сили
ОН, навіть тоді, коли вони були переконані,
що їх летунство знищило всі сили китайців.
В цій же полосі партизани завдали си-
лам ОН великих втрат. З відкриттям
деяких бункрів та одної підземної фабрики
загадка чарівного зникання цілих військових
з'єднань була роз'яснена. Друга тайна успіху
китайців була в тому, що вони своє постачан-
ня провадили не тільки заливничим шляхом, але
і при допомозі відповідної породи верблудів,
пристосованих до зимна та браку води, волів

та інших засобів транспорту. Все постачання
і рух війська відбувалися вночі — тому
нічого дивного, що розвідче летунство, яке опе-
рувало днем, не запримічувало жодних рухів.
Зате американські летунські з'єднання, які були
б достатньо приготовані і вишколені до бороть-
би зімкою та в гірських умовах, не були на
корейському театрі війни достатньо заступлені.

Великі послуги при всіх операціях віддало
тактичне летунство при піддергці сухопутніх
з'єднань. Північнокорейська і китайська армії
при всіх налетах, де летунство воєнної марі-
нарки обстрілювало їх вогнем скорострілів,
запальними бомбами, росприсковими бомбами
та ракетами, реагували пасивно, навіть не ховаю-
чися, і тому мали величезні втрати в людях.

Найбільше зацікавлення мілітарних крити-
ків викликує повітряна боротьба між ловець-
ким (нищильним) летунством обидвох сторін.
Першою боротьбою була зустріч між советсь-
кими ловецькими типами літаками типу «Як
17» (від конструктора Яковлєва) і американськими
ловецькими машинами типу «F80 Ц» в дніх
12. 7. 1950 над Хохіоном, а опісля бої 1. 11. і
6. 11. 50., які не дали жодних вислідів. Аж
бої з 8. і 9. 11. 50. дали американцям першу
 перемогу над корейськими летунами. Перші
бойові зустрічі між літаками советської конст-
рукції типу МІГ 15 і американськими маши-
нами Ф 80 Ц над р. Ялю в дні 12. 12. скінчи-
лися без втрат. Аж дія американських ловець-
ких машин типу «Сембр» Ф 95 А дала амери-
канцям перемогу над советськими ловцями ти-
пу МІГ 15. Советські ловці МІГ полювали в
першу чергу на тяжкі американські бомбовози
типу B-29. На корейському театрі війни (7. 12.)
США впровадили в дію рівнож свої нові ловець-
кі машини типу Тандерджет Ф 82 Е в ракетами
як бортовою зброєю (12 ракет калібру 12,7 см
і 2 ракети ваги по 575 кг). Цих типів ужи-
вано рівнож до поборювання танків Т 34. Фа-
хівці підкреслюють більшу скорость МІГ 15
(1100 км/г) в порівнянні до американського
ловця Ф 80 Ц (1005 км/г) та ловця типу «Сембр»
Ф 95 А (1078 км/г). Вислід боїв у цифрах втрат
викаує рівнорядність якості машин. Нехай
читач не робить, однак, з цеї оцінки про вар-
тість машин висновку про рівновагу сил у по-
вітрі. У повітрі може існувати: рівновага, пере-
вага і панування. На окрему увагу заслуговує
оцінка ролі й значення літаків автожіро при
рятунковій акції ранених. Послуги, які віддали
ці літаки, дуже великі, і це вирішить їхню
 дальшу роль в майбутній війні.

Сухопутні з'єднання зібрали рівнож дуже
багаті досвіди. Советський 33-тонний танк Т
43 виявився ліпшим від американських типів
35-тонного «генерал Шерман» та 45-тонного
«генерал Першінг» і від брітійського 50-тонного
«Центуріон». Советський Т 43 має більшу рух-
ливість, ширше поле обстрілу та краще озбро-
єння, ніж інші типи. Рівнож завела протипан-
церна зброя. Американська протипанцерна зброя

Новий американський танцер М-46 „Ратон”. Він є вивінчаний 9 цм. гарматою, 1 літкою арматою і скорострілами. Належить до типів середньої ваги.

«Базука» (7км), яка нагадує німецький «протипанцерний п'ястук», виявилася заслабою. Слабими виявились рівноож панцерні стрільна танкових гарматок. Пізнання цієї правди спочатку викликувало справжню паніку серед американських вояків. Тільки нові стрільна для панцерів «Першінг» та впровадження в дію нищильників з ракетними стрільнами, які успішно встравали в наземний бій — злагіднили страх перед танками «Т 43» і дали в розпорядження командування відповідну зброю проти панцерів. Танк «Центуріон» — це новий британський тип, який був дотепер великою військовою таємницею. В війні в Кореї він вперше попався в руки ворога. Щоб не віддати таємницю цього типу танка в руки ворога, бомбардуванье летунство бомбардувало кількаразово залишені танки.

Рівноож повна моторизація американської армії виявила під час зимових місяців свої злі сторінки. При великих морозах і снігах, на корейському бездорожжі — моторизація в зустрічі з кінним запрягом недописала. Корейські коні і верблуди перемогли необхідність кавалерії на цьому театрі війни. Вивінчання і зимовий вишкіл вояка — рівноож недостатні. Проб-

леми, які виникнули з пізнання цих браків, будуть мати великий вплив на дальшу тактику і стратегію провадження війни в Кореї та дадуть далекодійучі напрямні для вишколу і підготови нових контингентів до Кореї.

Оцінці партізанських операцій була вже в «До зброй» присвячена окрема стаття.

Окремі проблеми виринули у головному командуванні сил ОН у зв'язку з національним складом збройних сил, з наказодавством, братерством зброї, з прохарчуванням частин (мохаммедані і турки не їдять м'яса, буддисти не їдять воловини і т. ін.), з святковими днями, з доставою амуніції, з різницями вишколу та провадження війни. Досвід на цьому полі є рівноож великим здобутком корейської кампанії. Війна в Кореї (як перед II світовою війною війна в Еспанії) є малою панорамою майбутнього змагання двох світів, демократичного і тоталітарного.

Обидві сторони дуже обережно впроваджують нову зброю, і рубець військової тайни надалі закриває важливі винаходи нової і уліпшенні старої зброї. Ця нова зброя чекатиме важливіших побоєвищ.

Славомир

Совєтизація болгарської армії

„The Eastern Quarterly”, London, January 1951, by N. Dolaphiv.

Большевизацію болгарської армії автор поділяє на чотири етапи: проникнення комуністів в національну армію; використання ще цілої армії у війні з Німеччиною; розклад національної армії і створення із старих частин і нових «кадрів» — большевицької армії. Це було переведено за докладно наперед опрацьованим планом.

Болгарія була в війні по боці Німеччини, але болгарська армія участі у війні не брала, лише до 9 вересня 1944 р. один корпус окупував Македонію і Сербію. 25 серпня уряд Багріянова декларує виступ Болгарії з війни і намагається заключити мирові договори з альянтами. Але Москва відкидає через радіо ці пропозиції. Кабінет Багріянова подається до димісії, твориться новий уряд Муравйова. Цей уряд проголошує виступлення Болгарії з війни, стягає окупаційний корпус, домагається, щоб чужовінні частини опустили територію Болгарії, і намагається заключити мировий договір з альянтами. Кремль боявся, щоб західні великороджаві не пішли назустріч політиці болгарського уряду, закидає урядові пронімецьке наставлення за те, що німецькі частини відпущені з території Болгарії із зброєю, і 15. 9. виповідає Болгарії війну. 16. 9. війська т. званого українського фронту займають Софію, де ген. Толбухін робить головну квартиру III. українського фронту.

Перший етап большевизації болгарської армії починається 9. 9. 1944 р., другого дня після вступлення червоної армії на територію Болгарії. Тоді московські большевики творять новий уряд, т. зв. уряд вітчизняного фронту, в якому міністром війни назначено ген. Дам'яна Волчева. 16. 9 він підпорядковує болгарську армію і всі власоби комунізації советському командуванню. В Болгарії переведено мобілізацію і 24. 9 передано до диспозиції ген. Толбухіна 448-тисячну армію. До армії влучено партизан і введено на всіх щаблях командування комуністичних політруків, які мали контролювати армію і проводити ступнево комунізацію.

Командиром окупаційних частин червоної армії на Болгарію був назначений ген. Брюсілов.

Від 4. 10. 1944 р. болгарська армія бореться впродовж двох місяців проти німців в Македонії і Сербії — (це другий етап большевизації). Ці операції мали для СССР велике зна-

чення, відтягували дуже поважно советську армію на Балканах. В тих операціях втратила болгарська армія 30 тисяч старшин і бійців.

Третій етап большевизації болгарської армії — винищування патріотичних, національно найбільш свідомих елементів — починається 8. 12. 1944 р. скасуванням т. зв. Четвертого Декрету.

В тому часі ціла армія повернулася до Болгарії для перегрупування і реорганізації. Щоб скріпити боєздатність, некомуністичний міністр війни ген. Волчев хоче окремим законом запевнити, що не буде переслідувань ніхто із старшин за співпрацю з німцями. Цю справу він реферує раді міністрів, і 5. 12 проголошено Четвертий Декрет. За декретом голосували також комуністичні міністри, бо ще скоріше ген. Волчев дістав запевнення від советського головного командування, що болгарська армія реабілітує себе за співпрацю з німцями в боях проти німців.

Але советське командування затривожилося проголошенням цього декрету. Засаду «каррати за співпрацю з фашизмом» СССР хотів використати, щоб винищити національно найбільш свідомих старшин. З другого боку, цей декрет скріпив би в армії дуже сильно позицію ген. Д. Волчева. Тому Брюсілов зажадав під загрозою збройної інтервенції відкликати декрет. Вимогу підтримали комуністичні міністри. Щоб скасуванню декрету надати признак законності, другого дня комуністи скликають мітінг на площі перед парламентом, який має винести відповідну резолюцію. На мітінг прибули озброєні частини партизан, а також регулярної армії з танками і гарматами. Грозило вибухом громадянської війни. Щоб до цього не допустити, ген. Волчев виступає в промовою, успокоючи народ і обіцяє, що справу декрету розгляне уряд.

Це була основна помилка протикомуністичного спротиву в армії. 8. 12. 1944 р. Четвертий Декрет був таки відкліканій і цим віддано в руки большевицької партії і політруків долю болгарського старшинського корпусу. Командування советської армії висилає 22. 12. 1944 р. основні сили болгарської армії за кордон для операцій проти німців між ріками Дунаєм і Савою, де їх затримано до половини літа 1945 р.. Ця висилка армії за кордон мала характер

виключно політичний. Кремлеві йшлося про те, щоб мати вільну руку в Болгарії і не наражати себе на евентуальний спротив армії і на чужій території легше перепровадити чистку в самій армії.

Після відкликання Четвертого Декрету починаються переслідування всіх тих старшин, що противилися большевизації армії, навіть найбільш заслужених у боях з німцями. Багато старшин деградують, ув'язнюють, а також розвстрілюють.

Поодинокі групи в різних місцях робили спротив, але це було згори засуджено на невдачу. Ось один приклад автора: Міліція арештує дуже впливового старшину одного гарнізону. Вояцтво оточує дім міліції і змушує звільнити свого командира. Але за якийсь час він безслідно пропадає.

В дальному на різні ключові позиції в армії комуністичний уряд назначує совєтських старшин, що походили з Болгарії, між ними на пост шефа генерального штабу ген. Кінова, на шефа політичного відділу міністерства війни — Косовського.

Після двох процесів членів уряду з часу війни починається перед «народним трибуналом» судовий процес проти високих старшин. 19 березня 1945 р. засуджено на кару смерті і негайно ліквідовано 9 генералів, 5 полковників і 9 інших високих старшин. 109 старшин засуджено на різні речені тюрми.

Політика болгарських комуністів в армії збуджувала обурення громадянства і протест політичних діячів. Большевики відповідали ре-пресіями, вони почувалися сильними за плечи-ма Москви і 200 тисяч окупаційного совєтсь-

кого війська в Болгарії. Лідера соціалістів Пастухова арештують за протести в пресі, і по трьох роках він вмирає в тюрмі від фізичних і моральних тортур. Не помогли протести провідника опозиції Миколи Петкова.

5. 9. 1946 р. почався новий процес проти тайної військової організації «Цар Крум». Головного обвинуваченого засуджують на смерть, інших на тюрму. В наслідок зв'язаних з тим процесом переслідувань звільнено із служби понад 600 старшин.

Найбільш боровся проти того, щоб упартити армію, міністер війни — ген. Волчев. Щоб його звільнити, в серпні 1946 р. його «звільнюють» на відпустку і висилають на пропінцію. 25 листопада 1946 р. змушують його резигнувати з посту і висилають в дипломатичній місії до Швейцарії, де він відмовляється від свого посту, протестуючи проти большевицької політики.

19. 5. 1947 р. починається процес проти т. зв. «невтимальних старшин». Головного обвинуваченого засуджують на 14 років тюрми, вимусивши дати докази проти Миколи Петкова. При кінці вересня 1947 р. починається новий процес проти ген. Кирила Станчева, постійного командира II армії, і 29 старшин. Ім закинено приналежність до «Військового Союзу», що при допомозі західних великорідгав мав зробити переворот в Болгарії. Станчева засуджено на досмертну тюрму.

Автор твердить, що під час того, як евакуйовано частини совєтської армії з Болгарії (15. 12. 1947 р.), в головному вже був закінчений процес «прибання до рук» болгарської армії.

Зреферував Е. П.

Якщо хочете, щоб ворожа пропаганда не баламутила вас в питаннях визвольної боротьби УПА —

читайте журнал

„ДО ЗБРОЇ”

P. M. S. Blackett: *Angst, Krieg und die Atom bombe.*

Атомбомбе in Politik und Strategie. Steinberg-Verlag, Zürich. стор. 282.

В англ. оригіналі: Military and Political Consequents of Atomic Energy.

У передмові до своєї публікації автор подає, що її метою була спроба накреслити якусь розумну базу англійської політики, беручи до уваги можливості використання атомової енергії. Як член англійської комісії для справ атомової енергії, автор виявив інший погляд на справу ведення атомової війни між двома континентальними потугами. З уваги на загальне зацікавлення питаннями атомової зброї, зокрема щодо впливу цієї нової зброї на ведення війни, являє публікація П. М. С. Блекетта значний інтерес теж і для українського читача. Світова преса й інші принарадні публікації присвячують питанням атомової зброї багато уваги, але, як звичайно, нефаховий підхід до тих справ тільки притемнює образ дійсності в користь дешевої сенсації чи просто нелояльної агітації. Книжка має ту вищість над іншими публікаціями на тему атомової зброї, що намагається перевести вичерпну аналізу зброї масового винищування, даючи в цьому комплексі властиве місце атомовій зброї.

Найзамітніше в автора — це спроба підважити міт всемогучості летунства. Доктрина італійського генерала Дугета, яка виходила із заложення, що летунство буде не тільки вирішио зброєю в модерних війнах, але що взагалі модерні війни будуть полягати виключно на летунських операціях, не нашла в II світовій війні віправдання. Автор вказує на підставі числового матеріялу, що роль летунства в II світовій війні була багато менша, ніж це навіть здавалося військовим фахівцям. Причину зменшення ролі летунства як вирішної стратегічної зброї треба вбачати — хоч як це парадоксально звучить — у поступаючій тоталізації війни. Справа в тому, що тотальна війна втягає цілі народи в воєнну машину до тієї міри, що різниця між «фронтом» а «запіллям» ступнєво затрачується. Отже свідомість кожного громадянина, що є співвідповідальним за хід війни, з одного боку, і рівночасно постійне збільшування воєнної організованості всього населення країни і його охорона перед наслідками воєнних дій, з другого,

збільшує відповідальність запілля проти стратегічних бомбардувань до тієї міри, що матеріальний вклад в стратегічні бомбардування не стоїть у жодній раціональній пропорції до воєнних користей. Це ще не означає, що стратегічні бомбардування втратили в повні своє значення, але що вони повинні стояти в доцільному відношенні до вжиття летунства для тактичних і оперативних цілей. Правда, числовий матеріял базується на даних II світової війни, а саме на обидвох найважливіших театратах війни, європейському і пацифічному, і тому висновки автора не можуть мати абсолютної важності для перспектив III світової війни. Інші стратегічні і політичні заложення, що визначатимуть ситуацію напередодні грядучої війни, кажуть ставити й для стратегічного бомбардування інші перспективи. Все ж таки висновки автора вважаємо цікавими, бо вони вияснюють багато справ, невідомих до цього часу широким колам читачів, поза військовими фахівцями.

Стратегічне летунство — це зброя масового знищування і як така вона буде вжита в кожній війні. Атомова бомба — це тільки видосконалена зброя масового знищування, яка своїм технічним характером і тактичним вжиттям є тільки складовою частиною оборонення стратегічного летунства. Так, як справи стоять нині і як ще довго будуть стояти, не передбачається ужиття атомової зброї поза летунськими операціями. Вивінування ракетних стрілень в атомові наряди не є ще так актуальним, як довго їх влучність, менша від проміру діяння. Тому й оборона перед атомовою зброєю зводиться на нині до питання оборони перед стратегічним бомбардуванням, одже до активного поборювання протилетунською зброєю ворожих бомбардувальних з'єднань і до пасивної охорони населення. В цих ділянках досвід другої світової війни в повні затримує свою важливість, і на тому досвіді буде спиратися вся концепція оборони проти атомової зброї. Очевидно, треба при тому всьому взяти до уваги політичні і пропаган-

дивні наслідки вживання атомової зброї, які в грядучій війні будуть мати куди більше значення, як це було в ІІ світовій війні.

Цікаві розважання автора на тему атомової війни між США і ССР. Сучасний стан проти-летунської зброї не дозволить на суцільне бомбардування запілля противника в стилі ІІ світової війни. Так Німеччина, як і Японія не мали на альянські бомбардування успішної відповіді тільки тому, що альянти мали в повітрі безумовну перевагу. Така ситуація не повториться в ІІІ світовій війні з тієї причини, що обидві потуги, що входять під увагу як головні носії війни, є державами континентальними в тому розумінні, що всі воєнні операції між обома противниками будуть провадитися па периферіях. В існуючому стані речей не можна думати, щоб один з противників мав спаралізувати воєнну продукцію другого до тієї міри, щоб це дало негайні наслідки у фронтових операціях. Це означає, що взагалі мілітарна вага стратегічних бомбардувань буде далеко менша, ніж це було під час ІІ світової війни. Зокрема коли мова про ССР, то децентралізація промислових осередків, а то й значна незорієнтованість, де вони знаходяться, каже рахуватися із зменшенням вартості стратегічних бомбардувань. Те саме стосується атомової зброї. Не має сумніву, що США мають у тій зброй велику перевагу і ще довго її затримають. Однак ця перевага не може від битися на воєнних операціях безпосередньо. Атомова зброя, як зброя масового нищіння, може бути вжита тільки там, де є відповідно просторі цілі. Якщо використати досвід у Японії, де виявилося, що обидві атомові бомби в Гірошімі і Нагасакі принесли дуже великі жертви в людях, але тільки незначні в промислових і комунікаційних спорудах, тоді буде ясним, що й у черговій війні атомова зброя буде застосованою тільки там, де мається на увазі досягнені великих знищень не в матеріалі, а в людях.

Можна собі уявити, що атомова зброя буде вжита як зброя масового терору, а це вже не питання чисто мілітарного порядку, а політичного. Безумовно — удари, які завдаватимуть собі противники атомовою зброєю, будуть болючі, але тоді треба собі поставити питання, чи того роду терористичні атаки доведуть до заломання волі опору противника, чи може навпаки збільшать жадобу відплати. Автор наводить як приклад Пірл Гарбор, який розпалив жадобу помсти над японцями до тієї міри, що цей чуттєвий елемент впovні обезцінив чисто мілітарні і політичні аргументи. Теж і в Німеччині винищувальні бомбардування не привели до заломання волі опору німецького народу, навпаки — вони її скріпили. Автор твердить, що Німеччина була заломана тільки у висліді кровавих втрат на полях боїв. Очевидно, існує можливість вжити атомову зброю у фронтових операціях, але це

вже питання цілком іншого, виключно технічного і тактичного порядку. Авторова думка (рік 1948) така, що поки що немає надії, щоб атомова зброя (напр., атомові бомби чи артилерійські стрільба) могли бути вжиті в безпосередніх фронтових операціях. Теж і «саботажні акції» при допомозі «атомових клюнків» автор вважає фантазією.

Тенденцією автора є виказати, що модерна війна власне й надалі залишиться війною мільйонових армій, і в цьому напрямку повинна бути зорієнтована мілітарна політика Англії. Кількість дивізій на суші, іх технічне вивінення і їх застосування будуть мати вирішний вплив на хід і вислід війни. З тією тезою можна погодитися тим більше, що досвід війни на Кореї її підтверджує. Не можна, однак, погодитися з автором в його обезціненні стратегічних бомбардувань і атомової зброї, а саме з чисто політичних міркувань. Можна припустити, що ССР не має найменших виглядів шляхом терористичних стратегічних бомбардувань включно з ужиттям атомових бомб досягнути заломання волі опору американців. Зокрема малі шанси такого способу ведення рійни видно з того, що вихідні бази советських бомбардувальних ескадр далеко більше віддалені від американських промислових осередків, ніж американське летунство має вже велику перевагу положення. Головна помилка автора, однак, у чому іншому, а саме, він цілком безосновно приймає, що одностайна постава населення ССР і його охota боротися з демократичним світом така сама, як, напр., американців обороняти свою свободу і свій стиль життя. Найперше, головна маса советських громадян не має абсолютно нічого боронити, хіба тільки грati тюрами, в якій перебуває. По-друге, населення ССР національно звінчоване, а значна його частина, скажім — українці і балтійські народи не тільки ведуть активну боротьбу проти режиму, який для них є режимом окупантським, але й виживають кожної нагоди, щоб стати активною на боці противників Москви. Досвід 1941 р. не повинен бути ігнорований, якщо думається про війну тотальну, якої остаточною метою може бути тільки безумовна капітуляція 1 з противників. Можна мати сумніви, чи збомбардування атомовими бомбами Лондону або Нью-Йорку спонукає англійців чи американців до капітуляції, із страху перед дальшими знищеннями. Тому справді можна прийняти, що Москва не буде першою, хто вжме атомових бомб. Але цілком інша ситуація буде, коли напр., Москва буде знищена атомовими бомбами вже в перших днях війни, напр., у відповідь на марш советських дивізій на Західну Європу. Знищення Москви, враховуючи абсолютну централізацію всієї влади в Москві, принесе не тільки повну деворганізацію советського запілля, але й захистання режиму взагалі, або принаймні до

тієї міри, що це далоб змогу існуючим рухам спротиву зрости на силі і відограти навіть вирішну роль в ході військових операцій. Для советів неможливо перевести вже тепер децентралізацію до тієї міри, щоб забезпечити режимний апарат перед повним паралічом. Можна погодитися на те, що від атомових бомб не згинуть головачі Кремля, але й це не потрібне для спарадізування їх впливу. Знищенню великих маси виконавців наказів Кремля, підірванням віри в не зданимість режиму і — найважливіше — захистання віри в мілітарну могутність СССР може стати початком швидкого кінця. Не можна забути про те, що советська пропаганда наставлена так одностронно на плекання віри в непереможність СССР, що кожний удар, який ту віру захитує, буде незвичайно вагітний у наслідки. Те саме стосується нищення таких осередків промислу і адміністрації, як Ленінград, Горкий, Сталінград, і інші. Відповідний добір цілей, скажім — виразне шанування міст на неросійських територіях, може призвести до дуже швидкого росту переконення в населенні, що війна звернена тільки проти імперіалізму і поневолення. Про це дуже добре знає Кремль, і тому всі зусилля політики Кремля будуть іти в тому напрямку, щоб перешкодити вживанню атомової зброї не тому, що СССР в тій ділянці озброєння слабший а тому, що наслідки вживання тієї зброї по обидвох боках бойових фронтів будуть дуже неоднакові, а саме, незрівняно фатальніші по боці Москви. Теж і вихідні моральні позиції обидвох воюючих сторін будуть різні. Вже тепер стосований масовий терор і винищування цілих народів в СССР, а далі напевно зростаючий терор з вибухом війни дадуть противникам Москви моральне правосягнути до атомової зброї. Бо яка різниця між поголовним винищуванням спецвідділами МВД татар, інгушів чи цілих полос України і скиданням атомових бомб на Москву чи Ленінград? Існує, очевидно, теж можливість, що демократичні держави можуть поставити Москві ультимат — шанувати міжнародне воєнне право і залишити терор проти населення на власній території, мало цього — трактувати повстанчі армії неросійських народів як

воюючу сторону. В цей спосіб успіх посидання атомової зброї може прийти навіть без її вживання.

Друга справа, чи Кремль на згананий ультимат піде. Ми знаємо советський режим і знаємо, як мало залежить йому на долі власного населення, не говорячи вже про населення неросійське і сателітних держав. Все ж таки війна створює інші ситуації, і обом воюючим сторонам доведеться брати до уваги й моменти політично-пропагандивні. Це дуже добре знає Кремль, і тим треба толкувати його тиск, щоб заборонити вживання атомової зброї. Кремль боїться найбільше першого морального шоку, який уже раз місів пережити в 1941 р. хоч атомових бомб ще не було. Автор пробує подати образ майбутньої війни в її оперативному аспекті (марш советських дивізій в Західну Європу і відплатні бомбардування атомовими бомбами.) Ці виводи вже нині не мають актуальності, і тому ми на них не будемо спинятися. Замітимо тільки одне, що основна помилка автора в тих справах така, що він трактує СССР як однонаціональну державу, а змобілізованих червоноармійців як палкіх російських патріотів. Можна погодитися з автором, що атомова зброя є зброєю національних воєн, де одна нація хоче знищити другу, і що ця зброя не може бути там, де лінія поділу проходить через саму націю. Але дивним видається, чому така лінія поділу за ідеологічним принципом можлива що до європейських народів, а не можлива щодо народів СССР. Ця риса недобачування національних і соціальних проблем в самому СССР є прикметна всім авторам, що пишуть на тему війни і СССР. Просто, вони беруть до уваги комуністичні п'яті колони, але не можуть додатися до повстанських рухів в СССР. Якби вже нарешті були до цього здібні, тоді й перспективи, які вони бачать у війні на сході Європи, виглядали б інакше.

Книжка написана в 1948 р., і звідси напевно багато недоговорень, яких напр. немає в найновіших публікаціях Джемса Бернгема. Все таки вона цікава, бо подає в дуже конкретний спосіб спробу оцінки сил обидвох противників у майбутній війні.

Е. В.

Журнал «ДО ЗБРОЇ» інформує українську еміграцію

про боротьбу УПА!

З тижневика „*U.S News & World Report*”.

«СТАЛІН НЕ НАСТУПАТИМЕ В 1951 Р.»

Так у Європі, як і в Америці пророковано удар СССР, нову світову війну на 1951 р.. Це пророцтво основане на вістках про зрадливі познаки підготови СССР до війни. Тижневик «*U.S News & World Report*» спробував у широкій аналізі провірити факти, що стоять за цими поголосками. Хоч недбалство, невірні й фантастичні оцінки, або неправильний масштаб з боку московських можновладців могли б штовхнути світ у війну народів, то наші висновки, разом з діагнозами міродайних знавців СССР, дають таку картину:

Близький вибух війни не пророкує жодна з познак, які можна під цю пору ствердити в СССР або сателітних державах.

Поголоски та факти щодо певних процесів, які вказують на советський наступ в 1951 р., — якщо їх протиставити — дають цій картині ще певнішу основу.

Мобілізація в СССР малаб уже початись. Це одна з поголовок. В дійсності, однак, поспідний річник призовників був після відbutтя служби пляново відпущені; старші річники не покликано.

Раціонування хліба (запровадження карткової системи на хліб) для створення воєнних припасів мало б бути знову заведене в СССР. Це також лише поголоска, що не має жодної основи.

Зужиття бензини дуже обмежене. В цьому рівнож не має жодної правди. Цивільне зужиття бензини було і є мінімальне.

Залізничні шляхи Схід — Захід розвивується на двоторові та закладається нові. В цьому є дещо правди. Шляхи, знищені під час II світової війни, направляється, однак, нових дуже мало, якщо взагалі є. Це все може мати переважно господарські причини, однак не мілітарні.

Летовища в Східній Німеччині помножується та побільшується, деякі з них розбудовується для стаціонування мисливців з ракетним поштовхом. Ця вістка правдива, однак ці міроприйняття можуть бути чисто оборонного характеру

Сателітні армії у Східній Європі мали б бути мобілізовані та незвичайно активні. Це принаймні в час, коли пишуться ті рядки — не відповідає правді. Советського народу не цкують та не підносять до патріотичного

настрою, як це вимагає модерна війна. Гітлер все ж таки потребував трьох років, щоб психологічно підготувати маси; однак СССР не виказує жодних великих зусиль, щоб пропагувати гін поза кордон, здобуття нових країн для «матушки Радянської». Замість цього обіцяється в першій мірі советському народові країні життєвої умови, а не дальші жертви для готування війни.

СССР не міг би виграти жодної війни, в якій брали б участь США. Це найважливіша з усіх причин, чому СССР в 1951 р. сам не розпіче світової війни. СССР не програв би війни в тому значенні, що бувши залитий та опанований, але він не міг би також залити та опанувати Північну Америку. В тотальній війні проти США СССР не міг би надіятись на територіальні здобутки такого характеру, що могли б переважити йому самому завдані втрати.

АТОМОВІ БОМБИ США

З 750 до 1000 атомових бомб — запас швидко зростає — немає жартів. Для кожного промислового центру, що має сяке таке значення, передбачено принаймні десять атомових бомб. Вправді советські мисливці з ракетним поштовхом могли б перешкодити експансії кількох бомб, однак кілька таки найшло б свою ціль. Це так, що гарячково працюється над розбудовою алярмової радарної сіті та над звишкою продукції мисливців, однак вони ще дуже недостатні. В таких обставинах СССР не буде свого індустріального потенціалу ставити легковажно на карту..

НЕПЕВНІ КАНТОНІСТИ

На папері сателітні держави могли б підперти СССР великими арміями. Та в цих арміях чекають люди на те, щоб використати для революції кожну нагоду, яку створює тотальна війна. Ці васальні армії можуть перетворитись у баляст.

ЧЕРВОНОАРМІЙЦІ В СПОКУСІ

Якщо Сталін вдарить, мусить казати своїм масовим арміям вмаршувати в Західну Європу. Однак в самій Східній Європі від 1945 р. здезертирувало біля 150 тисяч червоноармійців. Ще далі від дому, в багатшій Західній Європі — для них це одне виставове вікно —

було б ще важче вдергати советським вояків на припоні, коли б вони побачили вищу життєву стопу вільних країн. Якщо Сталін думає про багату добичу, він мусить теж рахуватися з тим, що доведеться показати своєму мужикові, як живе решта світу. А це великий ризик.

Час до травлення

Кремль хоче забезпечити та утвердити те, що вже здобув. Через війну він заризикував би втрату тих просторів, які + якщо були б сконсолідовани — могли б принести йому більше як офенсивна війна.

Господарсько-стратегічні недомагання

СССР може розпоряджати достатніми припасами палива, щоб дати своїм моторизованим дивізіям прокотитись по Західній Європі; однак він не має ні припасів нафтової ропи, ні шляхів та транспортових можливостей, щоб використати цей початковий успіх спровокованої війни.

В час миру Європа отримує свою нафтovу ропу середземноморським шляхом Близького та Середнього Сходу. В війні англо-американські повітряні та морські сили замкнули б Середземне море та збомбували б рафінерії СССР. Даліші советські недомагання — як гумапціна, вовна, називаючи лише ці три — повинні рівнож відстрашити від війни.

СССР знає, що він не може виграти перегони зброяння з коаліцією вільних народів під проводом США. Щоб позбавити США їх становища, СССР буде певно стосувати всі можливі трюки, щоб ізолювати США від їх альянтів. Якщо це йому не вдасться, він буде мабуть намагатися перервати перегони зброєю

— несподіваною пропозицією чесного миру, загального порозуміння та контролюваного розброєння. Однак на цей раз США вимагатимуть твердих гарантій.

«Глибока аналіза» тижневика *US News & World Report*, якщо оцінювати її за наведеними в статті пунктами, не виказує жодної глибини, а навпаки — зраджує поверхове знання СССР. Твердження, що «Сталін не наступатиме в 1951 р.», не думаємо оспорювати. Однак мотивування цього твердження на тлі теперішньої холодної війни між Сходом а Заходом, насуває глибокі застереження що до його об'єктивності.

Автор помилково інтерпретує «демобілізацію» в червоній армії в 1946-47 рр. і не здає собі справи з того, що брак раціонування хліба не може бути жодним аргументом на користь мирної політики СССР, він не знає, що в СССР взагалі не має приватного вживання бензини, неправильно оцінює воєнний потенціал СССР — тощо.

Деякі твердження, напр., що сателітні армії не мобілізовані, що будова летовищ має оборонний характер — виказують непоінформованість автора. Передрук цієї статті в Readers Digest, що виходить на всіх майже європейських мовах у мільйонових накладах, як статті непроминаючої вартості свідчить, що ці погляди відповідають настроям широких мас населення США. Для нас вони тільки зразок ментальності американців.

До речі, і тут (як, на жаль, у майже всіх західніх публікаціях) терміни «СССР» і «советський» може без винятку заступлені термінами «Росія» «російський», які західні знавці Сходу вважають рівнозначними зпершиими.

З реферував д-р В. М.

**Чи Ви відновили вже передплату на
«ДО ЗБРОЇ?»**

Зробіть це негайно!

«НОВА ЗБРОЯ»

„*Le Monde*”, 2. 1. 1951, Paris.

В момент, коли сухопутні операції в Кореї находяться на мертвій точці, в той самий час повітряні бої не вгавають та дають добре наслідки. Під час великого повітряного бою, що 22 грудня 1950 р. відбувся між літаками типу САБР і МІГ, 6 останніх (советських) було збито. 10 січня 1951 р. був бій між літаками МІГ і суперфортецею. Хоч суперфортеця мала клоупоті з мотором, вислід бою був в її користь. Вкінці найбільший повітряний бій в кореанській війні 23 січня, в якому взяло участь приблизно 30 літаків типу ТЕНДЕР-ЖЕТ з 30 МІГ-ами, закінчився перемогою перших, що повернули в комплекті до своїх баз, знищивши при тому 5 советських літаків. Ці три епізоди дають недвозначний доказ повітряної переваги сил США. Поперше — при зударах брало участь рівне число літаків з обох боків, подруге — в тих боях виявилася нижчість советської авіації в боротьбі з трьома головними типами противника.

Літаки США: САБР призначений ескортувати розвідчі і бомбардувальні літаки, суперфортеця є вже давнім типом бомбардувальника, ТЕНДЕР-ЖЕТ — винищувач бомбардувальник, в першу чергу спепілізований до атаки на наземні об'єкти. Совети не мають відповідних модерніх типів, крім модерного винищувача типу МІГ, якого завдання — оборона території перед повітряним противником. Корейський досвід доказав, що МІГ не може успішно виконувати це завдання.

ТЕНДЕР-ЖЕТ

Успіхи ТЕНДЕР-ЖЕТ-уФ-84 Е, найmodernішого винищувача бомбардувальника повітряних сил США, цікавлять безпосередньо всі атлантическі нації. Це перший ракетний літак, що буде йм доставлений згідно з програмою власної допомоги. Кредити на цю мету становлять 400 мілярдів франків. 300 ТЕНДЕР-ЖЕТ-ів будуть доставлені 1951 р.; кінцем 1952 р. Франція і Італія отримають кожна окрема по 800 таких літаків. Достави мають початися на весну — передачею американських літаків, що сьогодні є в уживанні американських військ, які стаціонують у Німеччині та Великобританії.

Прототип тендер-жет-а летів вперше 28 лютого 1946 р. Його мотор всисає повітря зпереду і вистрілює його назад. Турбо реактор моделью Ф-84-Е, що саме тепер в конструкції. Дженоарель Мотор Алісон й 35, — й мас тиск 2260 кг. Він узважений 16 кулеметами 12,7 мм, як і всі американські винищувачі. Його осяги такі: Скорість — 1010 км/год., висота — 14 500 м., радіус — 1600 км. Усе це вказує на зразковість апарату, збудованого за тим зразом і тої потужності. Але значення ТЕН-

ДЕР-ЖЕТ-ів полягає головне в комбінації тих осягів з надзвичайними результатами як винищувача-бомбардувальника. Він важить 4500 кг, може бути навантажений 20 000 кг і може бути ще 2000 кг іншого озброєння, від звичайних бомб аж до бомб-ракет.

Тепер випробовується два типи ТЕНДЕР-ЖЕТ-а. Перший затримує конструкцію, як попев в другому турбіно реактор Елісон заступлений дній британським турбіно-реактором САФІР-ом з тиском 3 260 кг, сто САФІР-ів вже замовлено в Англії, щоб вивінувати цей тип. Модель ВРАЙТ отримав американську ліцензію і його будуть випускати серіями в США.

Ці удосконалення дадуть сатисфакцію критикам, які часто порівнювали ТЕНДЕР-ЖЕТ з САБРом, закидуючи, що ті типи літаків потребують надто довгих летовищ до злету, з 10 000 кг тягару, з шириною крил коло 11,40 м. та з турбо-реактором з тиском 2 260 кг коли інші ракетні винищувачі не перевищують 5000 кг тягару для тої ж структури і потужності. Кромі цього під крилами нового типу літака можна буде додатково зачепити 1000 кг ракетних бомб.

Винищувач-бомбардувальник

Ось без сумніву не аби який успіх військової техніки США, який може веліть забути розчарування, що принесла вся тяжка зброя в Кореї, яка тільки загатила дороги та шляхи.

Успіх безсумнівний. Тепер спробуємо поясити, як ТЕНДЕР-ЖЕТ міг бути застосований до таких, на перший погляд, різних цілей, як допомога в наземних та повітряних боях. Це тому, що він спершу не був призначений для тієї цілі. Аж коли в більших або менших серіях сконструйовано 4 варіанти того типу — А, Б, С, і Д — вирнула думка, що Ф-84-Е може бути знаменитим винищувачем-бомбардувальником. Нема сумніву, що при наступній конструкції, яку саме тепер випробовується, новий модель буде ще кращий.

ТЕНДЕР-БОЛЬТ цього самого конструктора в 1945 р. вважався найліпшим винищувачем-бомбардувальником і він спочатку був лише винищувачем. Якщо Гейвіленд Москіто був найліпшим бомбардувальником британської повітряної флоти, тому що він, викинувши 1800 кг бомб, регулярно повертався з пілотом до бази, то в той сам час інші літаки втрачали 7 людей залоги. Цей літак був також в повній задовільній при картографічному фотографуванні і в нічній службі. Коротко кажучи, якщо сконструюємо доброго винищувача, то матимемо і доброго бомбардувальника.

(Ю. С.)

РЕЗОЛЮЦІЇ

ГРУПИ ВОЯКІВ УПА м. Нью-Йорк і Метроп. Округи, винесені на Зізді 1 січня 1951 р.

Ми вояки Української Повстанчої Армії, учасники Рейду Відділів УПА в Західну Європу, зібрані на Ширшій Зустрічі в Нью-Йорку в дні 1 січня 1951 р., — запізнувшись із ситуацією на Рідних Землях на підставі останніх документів і повідомень Керівних Чинників Визвольної Боротьби, беручи зокрема до уваги Звернення Воюючої України до всієї еміграції з м. жовтня 1949 р., виносимо слідуючі ствердження і постанови:

Нас, вояків УПА, перебуваючих тепер поза кордоном України лучить і зобов'язує та сама ідея і Визвольна Збройна Боротьба, яку веде цілий український народ на Рідних Землях.

Організовану, збройно-політичну боротьбу веде на українських землях Українська Повстанча Армія, і Організація Українських Націоналістів під керівництвом Української Головної Визвольної Ради.

Виразником і компетентним чинником репрезентувати і заступати інтереси цеї боротьби поза кордонами України є Закордонне Представництво УГВР та Місія УПА як його орган для заступництва інтересів Української Повстанчої Армії і зверхній орган для вояків УПА, перебуваючих поза межами Батьківщини.

Український народ бореться за здійснення передових ідеалів людства, за волю для народів і людини, за справжню демократію, за справедливий соціальний лад, при якому не буде визискувачів і визискувань.

Український народ стоїть на передовому відтинку воєнного фронту, що ділить світ на двох непримірних ворогів.

Ставкою в цій боротьбі є воля і незалежність народів, культурні здобутки тисячеліть цілого людства або рабство людства і заглада культури.

Вважаємо, що нас, вояків УПА, зобов'язують в першу чергу домагання Воюючої України, поставлені української еміграції.

Нашим завданням вважаємо бути гідними репрезентантами збройних змагань Української Повстанчої Армії перед українською еміграційною суспільністю і чужим світом, як учасники нести не зфальшоване слово правди про ціль і зміст цеї боротьби, бути обєднуючим і гуртуючим чинником для залучення всіх українців доброї волі в один фронт Визвольної Боротьби українського народу.

Зобов'язуємо приймати до відома слова Воюючої України, звернені до нас: „Хоч ви сьогодні опинилися далеко від Рідних Земель, боротьба для Вас не закінчилась. Ворог, який гнобить Вашу Батьківщину, діл і там, і Ви мусите боротись проти нього так, як ще недавно Ви боролись із збросю в руках в Україні. Продовжуйте на чужині зберігати і плекати геройчні традиції УПА і високо несіть прапор її слави”.

Вітасмо почин вояків УПА в Канаді, висловлений в їх резолюціях, схвалений у Вінніпегу, 26 листопада 1950 р., і закликаємо всіх вояків УПА станути до виконання завдань, поставлених їм і всій української еміграції Воюючою Україною.

Нью-Йорк, 1 січня 1951 р.

ПРЕЗИДІЯ ЗІЗДУ

До всіх читачів, передплатників і кольпортерів журналу «До Зброї»!

В минулому році ми мали великі труднощі з виданням нашого журналу: тим і пояснюється, що журнал появлявся неправильно і ми змогли випустити десять чисел, замість заповіджених дванадцять. Частинно були це труднощі, в яких знайшлася усія наша преса, а тим більше мусіли вони затяжіти на такого роду видання як наш журнал. Частинно ми мали труднощі через акцію, що була організовано переведена проти нашого журналу.

Мусимо признатися, що зокрема ця акція багато пошкодила нашему журналові. Пошкодила, але знищити його не змогла.Хоч з трудом, ми продовжуємо видання журналу в 1951 р. Маємо в пляні видрукувати шість випусків. Об'єм журналу збільшуємо до 40 сторінок, а ціну затримуємо дотеперішню.

Всіх прихильників і читачів і кольпортерів нашого журналу просимо.

1. Вирівнати усі заборгованості за журнал по ч. 9 (22). Висота Вашої заборгованості за журнал і книжки одержані з видавництва, зазначена при адресці посилки отсего числа. Окремих пригадок в цій справі не висилаємо: хочемо вірити, що знайдемо у Вас стільки зрозуміння для нашого журналу, що і в такій формі вислана пригадка вистачає, щоб Ви її поладили.

2. Внести передплату на найближчі три випуски журналу, які появляться до кінця червня цього року.

3. Далі ми просимо наших передплатників — приєднати нам бодай по одному новому передплатникові.

4. Подавати нам адреси Ваших знайомих, теж з інших місцевостей, яким ми могли б вислати запрошення до передплати і кольпортажу.

ВИДАВНИЦТВО

П о ж е р т в и

на „фонд Місії УПА” і на допомогу воякам УПА склали:

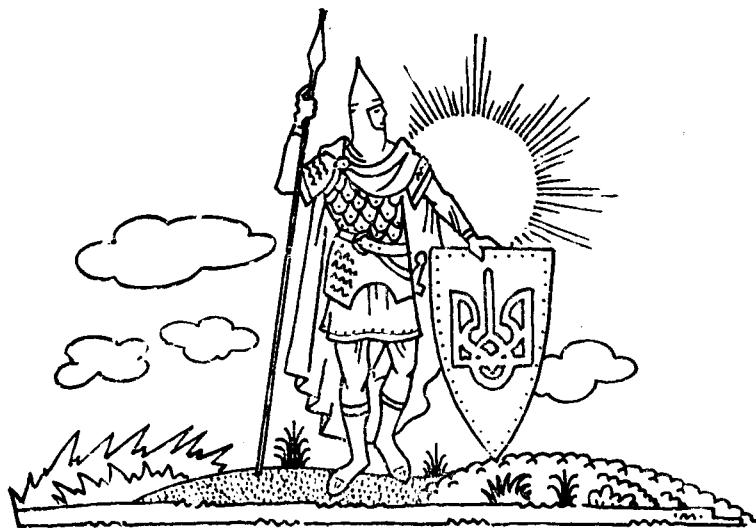
1. Аматорський Гурток Апукарана — Бразілія, за ініціативою п. Т. Барабаша із коляди	14.70 крз.	9. П. Ф. Боднарчук, частина доходу з вистави „Галя”, Вернон — Канада 17. 00 дол. і 6. 59 дол. зібраних на уродинах п. Свинара, разом . . . . . 23. 95 дол.
2. Українська Громада Стокгольм — Швеція із збірки під час свята УПА	107 шв.к.	10. П. І. Соя, Торонто — Канада, із збірки . . . . . 19. 53 дол.
3. Українська Громада. Стокгольм, із збірки на іменинах у п. Ю. Костева	175 шв.к.	11. Філія Української Громади, Нагварі — Австралія . . . . . 4. 19 Л
4. П. Дмитро Хром'як, Кройцваджъд — Франція, зібрав на збіркову листу Місії УПА ч. 261	55. 50 фр.	12. Об'єднання Бувших Вояків Укр. в Нью-Йорку 25.00 дол.
5. Церковна Рада, Сідней — Австралія, із збірки на Святі УПА	4. 16. - Л	13. П. М. Копер, Вернон — Канада, один одежевий пакет.
6. П. Антін Коніт, Канада	5. дол.	14. П. Андрій Лукей, Норвей — Канада, через о. Решетуху один пакет товщу.
7. о. В. Ганушевський, Вернон — Канада із коляди	60. 00 дол.	15. П. Василичин, Англія, через ЦПУЕ один одежевий пакет,
8. П. Петро Гудзей, Вернон — Канада, ...	10. 20 дол.	Всім жертвводавцям ширу подяку складає Господарський Відділ Місії УПА.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА ЖУРНАЛУ «ДО ЗБРОЇ»:

в Німеччині	1. НМ	у Франції	100 ффр.
у Вел. Британії	2 шл.	в США	0, 50 дол.
в Бельгії	12 бфр.	в Канаді	0, 50 дол.
в Голландії	1. 20 ґульд.	в Австралії	2 шил. 6 пс.
у Швеції	1. 20 кр.	в Аргентині	3 пези
в Швейцарії	1. фр.	в Бразилії	5 крз.

Адреса В-ва „DO ZBROJI”

MÜNCHEN 38, Postfach 4 US-Zone Germany

ЮРІЙ КЛЕН

*
* *

Свої посічені тіла,
Шрапнеллю й кулями роздерті,
Свою палку готовість вмерти,
Аби Вкраїна процвіла,

Ми радо склали на вівтар,
Тож нашого шукайте сліду
Там, де життя принесли в дар
Синам і внукам — інваліди.

УКРАЇНСКІ ВОЯКИ!

**Вступайте в спомагаючі члени Союзу Воєнних
Інвалідів на Еміграції. Допоможіть Головній Уп-
раві допомагати воєнним інвалідам. Грамота
спомагаючого члена нежай буде в кожній укра-
їнській установі, товаристві, хаті.**

Зголосуйтесь на адресу:

VERBAND UKRAINISCHER INVALIDEN IN DER EMIGRATION HAUPTVORSTAND .

⑩ Augsburg, Judenberg 8/II, Bayern U. S. Zone - Germany

(див. остання сторінка обкладинки)

Н
О
В
А
К
Н
И
Ж
К
А

П
Р
О

У

П
А

Степан Хрін

Зимою в бункрі

ЧИТАЙТЕ

ПОШИРЮЙТЕ!

У Видавництві „До Зброї” окремою книжкою появилися спогади командира Тактичного Відтинку УПА - Захід — „Маківка-24”, Степана Хрина

„ЗИМОЮ В БУНКРІ”

Це документ із життя одного зимового бункру Української Повстанчої Армії 1947/48 рр.
Набувати в кольпортерів „До Зброї” або безпосередньо в адміністрації Видавництва „До Зброї”.

Грамота спомагаючого члена СУВІ

П.Т.

є спомагаючим членом СУВІ
від ДЛя

ГОЛОВНА УПРАВА:

